

Seyyid Abdülkadir Geylani (ks)

Khalisiyya

SUFIISM JOURNAL

Volume 1, Issue 1, Kasım 2019, pp 182-236

halisiyye.com/ksjournal

ABDURRAHMÂN HÂLİS KERKÛKÎ'NİN EN MEŞHÛR HALÎFESİ ŞEYH OSMAN AVNÎ RÛHÂVÎ (v.1300/1883)

SHEIKH OSMAN AVNÎ RÛHÂVÎ (Date of Death: 1300/1883) THE GREATEST AND FAMOUS CALIPH OF ABDURRAHMAN KHALIS KIRKUKI

Ömer Necâfî

Tasavvuf Târihi Araştırmacısı

Öz

Şeyh Osman Avnî Rûhâvî, Kâdiriyye yolunda Hâlisiyye şubesinin mürşîdidir. Hâlisiyye, Kâdiriyye yolunun şubeleri içinde önemli bir şubedir. Hâlisiyye şubesi, Kerkûk'te 1787-1858 yılları arasında yaşayan Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî tarafından tesis edilmiştir. Dede Osman Avnî Baba, Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî'nin ve Kâdiriyye tarikatının en meşhûr halîfesidir. Urfa şehrinde yaşamış, 70 yıl boyunca insanları irşâd etmiştir. Dede Osman Avni Baba'nın yazılı bir eseri bulunamamıştır. Bununla beraber, dînî ilimleri tahsîl ettiği ve Dergâh'ta bu ilimleri öğrettiği, vakfedilmiş kitaplarından anlaşılmaktadır. Dede Osman Avni Baba, bütün hayatını, insanları irşâda ve Allahu Teâlâ'nın zikrine harcamıştır. Pek çok Allah dostu yetiştirerek, hâlisiyye'nin Anadolu'ya giriş kapısı olmuştur. Kâdiriyye yolunun en kuvvetli şubelerini kendisinde toplayan bu büyük mütefekkir, Kâdiriyye silsilesinde, yaşadığı çağa ışık tutan, önemli bir halkadır. İbâdet, zikir, kerâmet, Dede Osman Avni Baba'nın sır olarak kalmış biyografisinin, günümüze kadar ulaşabilen ana metnini teşkil eder. Dede Osman Avni Baba'nın en büyük halîfesi, Hâlisiyye kolunun berrak nehrinden gelen feyz-i ilâhîyi, Anadolu insanının kalbine taşıyan Ömer Hüdâyî'dir. Halisiyye kolu, gerçek mânâda, Dede Osman Avni Baba ile Anadolu'ya girmiş, Hacı Ömer Hüdâyî Baba ile Anadolu'da yayılmıştır. Şeyh Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin, temsil ettiği Hâlisiyye kolundaki silsilesi, tasavvufî sahada akademik araştırma yapanlar için önemli bir konudur. Bu silsilenin el yazması belgelerle ilmî bir şekilde ortaya konulması tasavvuf târihi araştırmacıları için fevkalâde öneme sahiptir. Aslında olmayan ancak sonradan ilâve edilen veya çıkarılan halkalarla teşekkül ettirilen silsile dökümanlarının, bilimsel çalışmalarda gerçekmiş gibi kullanılmasının bilgi karışıklığına sebep olacağı ortadadır. Bu çalışmamızda, Şeyh Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin tasavvufî kişiliğinin ve silsilesinin, o'na

en yakın zamanda yaşayanların elyazması belgeleri ile ortaya konulması amaçlanmıştır. Elde edilen tasavvufî yazma belgeler, Şeyh Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin, Hâlisiyye kolunu bizzat Abdurrahman Hâlis'in kendisinden ahz ettiğini, arada bir başka zâtın bulunmadığını açıkça göstermektedir. Günümüz insanının ruhsal problemlerinin çözümüne çok büyük bir katkı sağlayacak olan tasavvufun, gerçek anlamda yaşatılması için Dede Osman Avni Ruhâvî örneğinde önemli ipuçları bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kâdiriyye, Hâlisiyye, Abdurrahmân Hâlis el-Kerkûkî, Dede, Osman, Avnî

Abstract

Sheikh Osman Avnî Rûhâvî is the murshid of Khalisiyya branch of Kadiriyya. Khalisiyya branch is the great and important branch among the Kadiriyya branches. Khalisiyya branch was founded by Abdurrahman Khalis Kerkuki in Kerkuk. He lived between 1787-1858. Dede Osman Avnî Baba is the greatest and most famous caliph of Abdurrahman Khalis Kerkuki and Kadiriyya. He lived Urfa city and educated the people over 70 years. A written work that belongs to him could not found. However, It is understood from his foundation books that he collected the religious sciences and taught them in the Dergâh. He spent his whole life for educating people and the remembrance of Allahu Teâlâ. He was the gateway of the khalisiyya to Anatolia by educating many God-friendly people. This great scholar, who has gathered the strongest branches of Kadiriyya, has illuminated his age and he has been an important ring in Kadiriyya chain. Worship, dhikr, miracle constitute the main text of his secret biography which can reach up to the present day. The greatest caliph of Dede Osman Avnî Baba is Ömer Hudâyî who brings divine love to the Anatolian people's hearts, from the clear river of the khalisiyya branch. Khalisiyya branch, in fact, entered the Anatolia by Dede Osman Avni Baba and spreaded in Anatolia by Hacı Ömer Hüdâyî Baba. Şeyh Dede Osman Avnî Rûhâvî's range in the Hâlisiyye branch, which he represents, is an important issue for those who do academic research in the field of Sufism. The scientific presentation of this lineage with manuscripts is of paramount importance for researchers of sufism histories. It is obvious that to use of a range documents which are not actually, but which have been added or removed by rings, as if they were real in scientific studies will cause information confusion. In this study, it is aimed to reveal the sufistic personality and sequence of Sheikh Dede Osman Avnî Rûhâvî with the manuscript documents of the people who lived most recently to him. The sufistic manuscript documents obtained clearly show that Sheikh Dede Osman Avnî Rûhâvî assumes the Hâlisiyye branch from Abdurrahman Hâlis himself and there is no other person in between. There are important clues in the example of Dede Osman Avni Ruhâvî for the realization of Sufism which will make a great contribution to the solution of the psychological problems of today's people.

Keywords: Kadiriyya, Khalisiyya, Abd al-Rahman Khalis al-Kirkuki, Dede, Osman, Avnî

1. GİRİŞ

Tasavvuf ekolleri, insan nefsinin terbiye ve tezkiyesini gerçekleştirecek usuller belirleyerek, kulu Allah Teâlâ'ya, Allah Teâlâ'yı da kula sevdirecek, kulun ebedî rızayı kazanacak bir gönül âlemine sâhip olmasını amaç edinmişlerdir. Bu ekollerin başında gelen Kâdiriyye, Abdulkâdir Geylânî tarafından tesis edilmiş, kitap ve sünnete ittibâ, havfullah, muhabbetullah, Allah Teâlâ'yı zikretmek, sabır, şükür, rıza, tevekkül, tefekkür, cömertlik, ihlâs ile kulluk, kalbi Allah Teâlâ'dan gayrisından boşaltmak ve bunun gibi daha pek çok güzel ahlâk ile ahlâklanmak esasları üzerine kurulmuştur. Geylânî, el-Gunye, Fütûhu'l-Gayb, Fethu'r-Rabbânî ve diğer âsârında, tasavvufu, güzel ahlâkı, kitap ve sünnete uymayı anlatmış, tasavvufun ne olduğunu, mutasavvıfın nasıl yaşaması gerektiğini en küçük ayrıntısına kadar mükemmel bir şekilde izâh etmiştir.

Çalışmamıza konu olan Osmân Avnî bin Ebdâl Muhammed bin Eyyûb bin Bekîr er-Rûhâvî, ricâl-i Kâdiriyye'nin önde gelenlerinden olup, Urfa'da 70 yıl boyunca uşşâk-ı Muhammedînin gönüllerine feyz-i ilâhîyi, zihinlerine İslâmî ilimleri yerleştirmek için gayret göstermiş, mezar taşı kitâbesindeki mâlûmata göre 1883 yılında vefât etmiştir. Vakfettiği kitapları, İbrâhîm (a.s.) makamında sergilenen tâcî, külâhî, tesbîhî, sancakları ve yazma Kur'ân-ı Kerîm'ler ve bilhassa yetiştirdiği kâmil insanlar vâsıtası ile günümüze kadar gelen irşâd metodu ve el yazması silsilenâmeler, o'nun tasavvufî şahsiyeti hakkında önemli bilgiler vermektedir.

2. DERGÂH

Dede Osmân Avnî er-Rûhâvî, Mevlîd-i Halîl Dergâhında yaşamış ve irşâd faâliyetlerini bu makamda sürdürmüştür. Urfalı Şâir Yusuf Nâbî, Mevlîd-i Halîl Dergâhı'nın giriş kitâbesine şunları yazmıştır: “Burası, Allah Teâlâ'nın yarattığı beldelerin hayırlısı olan Rûhâ şehridir. Bu makâm Kudsi Hicâz'dan gayrı bütün makâmlardan yücedir. Güzellik ve şerefte bu makam gönülleri cezbeder. Burası Enbiyânın ceddi olan Halîlullâh'ın (a.s.) doğduğu yerdir. Burası, Halîl'e (a.s.) serin ve selâmet olan Rûhâ'dır”. Mevlîd-i Halîl Dergâhında bulunan Mescîd'in kitâbesinde, Osmân Avnî Rûhâvî'nin dergâhlarında, devrân zikrinin sonunda toplu olarak okunan şu sözler yazılmıştır:

*Çirâğ-ı mescîd u mihrâb u minber
Ebûbekir, Ömer, Osmân u Hayder.*

Birinci mısırda, Rasûlullah Aleyhisselâm, mescidin, mihrâbın ve minberin cirâğı olarak vasfedilmiş, ikinci mısırda, Hulefâ-i Râşidîn Efendilerimiz'in (r.a.) ism-i şerîfleri zikredilmiştir. Dede Efendi'ye ve diğer Kâdiriyye mürşidlerine ait kabirlerin bulunduğu küçük kabristanın girişindeki târihî kitâbe, bu makamın Abdülkâdir Geylânî'nin dergâhı olduğunu belirtmektedir: “Dergâh-ı pâk-i Gavsü'l-A'zam Sultân-ı Külli'l-Evliyâ Kaddesellâhu Sırâhu'l-Ulâ.” Bu dergâh, bütün velîlerin sultânı, Gavsülâzam Abdülkâdir Geylânî'nin dergâhıdır. Allahu Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri o'nun sırrını mukaddes kılsın (Necâtî, 2000a: 20).

Mevlîd-i Halîl Dergâhında bulunan küçük kabristanda, Dede Osmân Avnî Rûhâvî'nin başucu kitâbesinde: “Allah rızası için Fâtîha. Burası, Allâhu Teâlâ'nın rahmetine kavuşmuş, günahları bağışlanmış, Allah'a yönelmiş, o'nun dışındakilerden yüz çevirmiş ve bu mübârek makâmının hizmetçisi olan, eş-Şeyh es-Seyyid Abdal Muhammed Baba oğlu es-Şeyh es-Seyyid Dede Osman Avnî'nin kabridir. 1300 senesi Zilkade ayında ‘Rabbine dön!’ nidasiyla, fenâ âleminden

bekâ âlemine göçtü” yazılıdır. Ayakucu kitâbesinde ise: “Yâ Rabbî! Günâhımın çok olduğunu ikrâr ediyorum. Artık ümîdim sanadır. Yâ Rabbî! kapına yüzü kara geldim, ihsân kapından beni geri çevirme! Ey dervîş! Günahkârım diye Allah Teâlâ’dan ümidini kesme! Bizim, Muhammed Mustafa gibi bir şefaatçimiz vardır. Ey Rûmî! Gözyaşımın damlası ile vefât tarihi söyledim. *İnzivâ ehli Osman Baba, Hakk’ın yakınlığında konakladı*. O Allah Teâlâ Hay ve Bâkîdir. Yâ Munîs olan Rabbim! Yâ Selâm olan Rabbim! Hâlîme merhamet eyle!” yazılıdır. Bu kitâbenin, *Katre-i eşkimle Rûmî, fevtî târihin dedim, Kurb-i Hakkı tuttu menzil, münzevî Osmân Baba* mısralarında, vefât târihi, cevherîn olarak düşürülmüştür. Cevherîn, sadece ibârede geçen noktalı Arapça harflerin ebced hesabına dâhil edilmesi şeklinde yazılan tarih düşürme şeklidir. Bu tür târih düşürme şekli, cevher, mûcem, menkût olarak da adlandırılmaktadır. Düşürülen târih beyitlerinin birinci mısralarında, bu şekle işâret eden *necm, ahter, süreyyâ, pervîn, tohum, katre, eşk, jâle, zer, yâkut, dürr* gibi kelimeler bulunur. Dede Osmân Avnî’nin kitâbesindeki târih beytinin birinci mısrasında geçen *katre-i eşk* ibâresi, burada düşürülen târihin, *cevherîn* olduğuna işaret etmektedir. Birinci mısradan geçen *Rûmî* kelimesi ise, târih düşüren şâirin mahlasıdır. Adı geçen şâirin, 1889 da vefât eden Rûmî mahlaslı Urfa Mutasarrıfı Mehmet Muhyiddin Paşa olması, ihtimâl dâhilindedir. Bu beyit, aruzun, *fâilâtün/ fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün* vezninde yazılmıştır. *Kurb-i Hakkı/ tuttu menzil/ münzevî Os/ mân Baba* ibâresinde, noktalı olan *Arapça kâf (100), bâ (2), kâf (100), yâ (10), tâ (400), yâ (10), nûn (50), ze (7), nûn (50), ze (7), yâ (10), se (500), nûn (50), bâ (2), bâ (2)* harflerinin parantez içindeki *ebced* değerleri toplandığı zaman 1300 rakamını vermektedir. İkinci mısradan elde edilen 1300 rakamı, Dede Osman Avnî Baba’nın başucu kitabesinde, onun hicrî vefât tarihi olarak açıkça yazılmıştır. “eş-Şeyh es-Seyyid Abdal Muhammed Baba oğlu es-Şeyh es-Seyyid Dede Osman Avnî’nin kabridir. 1300 senesi Zilkade ayında ‘Rabbine dön!’ nidasıyla, fenâ âleminden bekâ âlemine göçtü” (Necâtî, 2000a: 21).

Aynı kabristanda, Dede Osmân Avnî Rûhâvî’nin 1814 yılında vefât eden kardeşi, Eyyûb, yine 1814 yılında vefât eden babası Ebdâl Muhammed, 1781 yılında vefât eden dedesi Eyyûb el-Kâdirî medfûndur. Dede Osmân Avnî Rûhâvî’nin iki halifesi de bu kabristanda bulunmaktadır. Bunlar 1907 yılında vefât eden Halîl Hâfız Rûhâvî ve 1921 yılında vefât eden Ayntâbî Mustafâ Baba’dır. Dede Osmân Avnî Rûhâvî Hazîresinde bulunan diğer kitâbeler ile ilgili detaylı bilgiler, (Karakaş, 1996), (Güler, 2014) de mevcuttur.

3. DEDE OSMÂN AVNÎ RÛHÂVÎ’NİN TASAVVUFÎ VE İLMÎ ŞAHSİYYETİ, MÜRŞİDLERİ, HALÎFELERİ, VAKFETTİĞİ KİTAPLAR

3.1. Dede Osmân Avnî Rûhâvî’nin Tasavvufî ve İlmî Şahsiyyeti

Dede Osmân Avnî Rûhâvî’den Abdulkâdir Geylânî’ye ulaşan üç ayrı koldan ikisi, Abdulkâdir Geylânî’nin oğlu Abdurrezzâk vâsıtası ile ki bu kollardan birincisi Hâlîsiyye koludur. Üçüncü kol ise yine Abdulkâdir Geylânî’nin oğlu Abdulazîz vâsıtası ile ulaşmaktadır. Hâlîsiyye kolunda Dede Efendi’nin mürşidi, Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî, diğer iki kolda ise Muhammed el-Ezherî ve Eyyûb Urfevî’dir. Eyyûb Urfevî ile ulaşan koldaki kâmillerin tamamı, Abdulazîz’in neslindendir ve pek çoğu Bağdat’ta yaşamış ve orada Nakibu’l-Eşrâflık görevinde bulunmuştur. Hem seyyid hem şerîf olan bu kâmilleri, cedleri olan Rasûlullâh’ın (a.s.) nûrunu, uşşâk-ı ilâhînin kalblerine aksettirmeye sa’y u gayret göstermiş, ömürlerini Abdülkâdir Geylânî’nin mübârek yoluna vakfetmişlerdir. Muhammed el-Ezherî’den gelen koldaki kâmillerin tamamı da Abdurrezzâk’ın neslinden olup, pek çoğu Hama Şehri’nde yaşamıştır. Hâlîsiyye kolunun mürşidleri ise farklı ülkelerden, ma’nevî rütbeleri pek yüce olan kümmelîn

zümresindendir. Hâlisiyye kolunun silsile-i şerîfinde, Dede Efendi'den evvelki son üç zât, Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî onun babası Ahmed et-Talebânî ve Dedesi Mahmûd ez-Zengenî'dir. Her üçü de ulûm-i şer'iyeyi en üst seviyede tahsîl ederek zamanlarının seçkin ulemâsı arasında yer almış, Lahorlu Şeyh Ahmed'in getirdiği tasavvuf coşkusunu yaşayıp yaşatarak Hâlisiyye kolunun temellerini atmışlardır. Bereketli ömürleri her üç zâtı da idrâk etmiş olan Dede Efendi, diğer kollarda olduğu gibi, Hâlisiyye'nin dahî büyük mürşîdleri arasına girmiştir. Mevlîd-i Halîl zâviyesine vakfettiği kitaplar mütâlaa edildiğinde, Dede Efendi'nin, tefsîr, akâid, hadîs, fıkıh, siyer ve tasavvufî ilimleri okuduğu ve okuttuğu sonucuna varılabilir. Zâten, Mevlîd-i Halîl Dergâhı'nda seccâde-i irşâda oturmak için bu ilimlerle mücehhez olmak zarûretinin olduğu, şer'î mahkeme sicillerindeki bilgilerden anlaşılmaktadır. Dede Osman Avnî Rûhâvî, kendisi kümmelinin büyüklerinden olan Harputlu Hacı Ömer Hüdâyî'nin dahî iltifâtını cezbe ederek onun Kâdiriyye yolunun halîfeliği ile şereflenmesine ve Anadolu'da Kâdiriyye yolunun intişâr etmesine sepep olmuştur.

3.1.1. Abdulkâdir Geylânî

Kâdiriyye ekolünün kurucusu olan Abdulkâdir Geylânî (1077-1166), tasavvuf târihinde *evliyâların sultanı* olarak isimlendirilmiştir. Büyük âlimler, o'nun kitap ve sünnete olan bağlılığı, ilmî ve Hak (c.c.) katındaki yüce mevkîsi konusunda sözbirliği etmişlerdir. Ondan zuhûr eden kerametler tevâtür derecesine ulaşmış, onun menkîbelerini içeren hacimli eserler yazılmıştır. Bu eserlerden en önemlilerinden olan *Behcetü'l-Esrâr*, Dede Osmân Avnî Rûhâvî'nin mürşîdi Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî tarafından, Arapça'dan Türkçeye çevrilmiştir.

İbn-i Kesîr, Tarihi'nde şöyle demiştir: “Sünneti ve dîni ihyâ eden Şeyh Ebû Sâlih'in oğlu, Ebû Muhammed Abdulkâdir el-Cîlî, Bağdat'a geldi ve hadîs tahsîl etti. Hadîs ilminde yüceldi hattâ, Hadîs, fıkıh, va'z ve hakikat ilimlerinde yed-i tûlâ sâhibi oldu. Onun yolu mükemmeldi. İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak dışında susmayı tercih ederdi. O halîfelere, vezirlere, sultânlara, kâdırlara, seçkin kişilere, halk tabakasından olanlara, dinleyicilerin huzurunda, minberlerde ve mahfillerde açıkça iyiliği emreder, kötülüğü yasaklardı. Zulme Allah rızası için karşı çıkar, kınanmaktan çekinmezdi. Onun zühdü çoktu. Hârikulâde halleri ve keşifleri vardı. Özetle büyük zâtların önde gelenlerinden idi. Allah Teâlâ sırrını mukaddes kılsın ve kabrini nurlandırsın” (et-Tâdifî, t.y.:137; Necâtî, 2000a: 34).

En-Neccâr, Tarih'inde şöyle demiştir: “Ceylânî zâhid Ebû Sâlih bin Cengâdost'un oğlu İmam Abdulkâdir (k.s.), açık kerâmetler sâhibidir. O (k.s.) 488 yılında 18 yaşında Bağdat'a geldi. Fıkıh tahsîl etti. Usûl ve fûrû kitaplarını iyice öğrendi. Hadis dinledi” (et-Tâdifî, t.y.:7; Necâtî, 2000a: 34).

El-Hâfiz Ebû Abdullah, Meşîhatü'l-Bağdâdiyye adlı eserinde şöyle demiştir: “O (k.s.), Bağdat'ta Hanbelî ve Şafilerin fıkıh imamı idi. Büyük bir din âlimi idi. Fukaha nezdinde sözü geçerdi. İlim, ibâdet ve ictihâd âşığı bir zattı” (et-Tâdifî, t.y.:7; Necâtî, 2000a: 34).

Şeyh Muvaffak şöyle demiştir: “Ben ve Hâfiz Abdulganî, Şeyhulislâm Abdulkâdir'in (k.s.) elinden hırkayı aynı anda giydik. Ondan (k.s.) fıkıh okuduk, hadîs dinledik. Sohbetinden son derece yararlandık” (et-Tâdifî, t.y.:6; Necâtî, 2000a: 34).

Hâfiz Zeynuddîn, *Tabakât*'ında şöyle demiştir: “Abdulkâdir Geylânî (k.s.) asrının velîsi, âriflerin pîri, meşâyih'in sultânı, ehl-i tarîkın seyyîdidir. Herkes tarafından hüsn ü kabûl

görmüştür. Sözleri, kerâmet ve keşifleri kısa zamanda her tarafa yayılmıştır” (et-Tâdifî, t.y.:7; Necâtî, 2000a: 34).

“*Abdülkâdir Geylânî (k.s.)*, tasavvuf yolunun en büyük Pîrlerinden birisi olmanın yanında, zamanının en kâmil müderrisi, fıkıh, hadis, tefsîr âlimi idi. *Onun (k.s.)* bu mümtaz mevkîsini pek çok ulemâ eserlerinde ifâde etmişlerdir. *Abdülkâdir Geylânî (k.s.)* on üç ilim ve fûnûndan bahs ve tekellüm ederlerdi. Medreselerinde tefsîr, hadîs, mezheb, hilâfdan ders verirler, talebeleri ile müzâkere ederlerdi. Akşam ve sabah tefsîr, ilmi hadîs, mezheb, hilâf, usûl ve nahv okunur idi. Öğleden sonra yedi kırâat üzere *Kur’ân-ı Kerîm* okurlardı” (Hasbî, 1300: 54; Necâtî, 2000a: 32).

Şâh-ı Nakşîbend Muhammed Bahâuddîn-i Buhârî, Farsça bir şiirinde o’nu şöyle medhetmiştir: “Her iki âlemin sultânı *Şah Abdülkâdir*’dir. Evlâd-ı Âdem’in serveri *Şah Abdülkâdir*’dir. Arş’ın, Kürsî’nin, Kalem’in hem Güneş’i hem Ay’ı. Nûr-ı âzâmdan bir kalb nûru *Şah Abdülkâdir*’dir” (el-Geylânî, 1276: 1; Necâtî, 2000a: 35).

İbni Kudâme onu şöyle tavsîf etmiştir: “O (k.s.), orta boylu, zayıf bedenli, geniş göğüslü, siyah ve uzun sakallı, kaşları birbirine yakın, bazen hafif bazen gür sesli, ilimde ve vefâkârlıkta kadri yüce bir velî idi” (et-Tâdifî, t.y.:6; Ömer Necâtî, 2000a: 30). “561 yılında *Bağdat*’a girdiğimiz zaman, *Abdülkâdir*’i (k.s.) ilmin zirvesine yükselmiş olarak gördük. O (k.s.), bildiğini tatbik ediyor, sorulan çetin soruları doyurucu tarzda cevaplıyordu. Ne kadar güzel huy ve vasıflar varsa sanki onda toplanmıştı. *Ondan (k.s.)* sonra onun gibisine hiç rastlamadım” (et-Tâdifî, t.y.:6; Necâtî, 2000a: 34).

Urfalı *Şâir Nâbî*’nin bir kasîdesinin şadeleştirilmiş hali şöyledir:

“*Hız. Pîr’in (k.s.)* mânevi tasarrufunun sırası geldiğinin haberi, semâların üzerinden verilmekte. *O Zât’ın (k.s.)* devletinin dâiresi, semâlara sığdırılmaz. *O’nun (k.s.)* yücelik tasarrufunun kutlu ayağı, Allah (c.c.) dostlarının cümlesinin boynunda bir övünç kaynağıdır. *Muhyiddîn İbnü’l-Arabî (k.s.)*, ‘*Fütûhât-ı Mekkiyye*’ adlı eserinde, *Mushâf-ı Şerîf* içindeki ‘ve hüvel kâhiru’ âyet-i celîlesinin mânasında *Hız. Pîr’e (k.s.)* bir işâret bulunduğunu yazdı. *O’nu (k.s.)*, ‘*Abdülkâdir*’ diye isimlendirdiler. O (k.s.) feleği tasarrufu altına aldı. Öldükten sonra da hayatında olduğu gibi onun himmetinin eseri tasarruf ederek imdâda yetişir. Yardım istenirse muhakkak imdâdı erişir. Kâmillerin içinde, *Hazret-i Şeyh’in* özelliği budur. *Kutbiyyet, gavsıyyet, ferdiyyet* makamlarının üçünün de kendisinde cem olmasıyla onun yücelik otağı üç sütûn üzerinde durmaktadır. *O’nun (k.s.)* hatırlanması ile bedende ki tüyler bile tâze hayat bulur. *O’nun (k.s.)* şevketi, şerefi, şanı başkasına benzemez. Ey *Nâbî! Hız. Pîr (k.s.)* eğer bir nazâr eyleyse dünyâya ve âhirete ait işlerinin hepsi tamam olur” (Ruhâvî, 1392: 21; Necâtî, 2000a: 6).

Dede Osmân Avnî Rûhâvî’nin mürşîdi Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî Farsça bir gazelinde, o’nu şöyle anlatmıştır:

“Burası, evliyâ burçlarının ayı olan *Abdülkâdir Geylânî*’nin (k.s.) makâmıdır. Burada, *Hüdâ’nın Zâtı*’nın kudret güneşinin nurları parlar. *Abdülkâdir Geylânî*’nin (k.s.) nefesinin, *Hız. İsâ (a.s.)* gibi *Rûhu’l-Kuds* ile kuvvetlendirilmesi imkânsız değildir. Çünkü *Abdülkâdir Geylânî (k.s.)*, *Hız. Mustafâ Aleyhisselâm*’ın dîninin güçlendiricisi idi. *O’nun (k.s.)* irşâd ışığı, imkân karanlığının gecesinde, Hak yolunun yolcularına, yol göstericidir. *O’nun (k.s.)* hüküm ayı, sonsuza dek, tutulmaz. Çünkü o ay, ışığını, yaratılmışların en hayırlısı olan *Muhammed Aleyhisselâm’a* has olan güneşten almaktadır. O (k.s.), açılan kudret elidir. Kuvveti, *Kâdir olan Mevlâ*’dandır. *O’nun (k.s.)* elinin kabzasında, âlem kanatsız ve ayaksız serçe kuşu gibidir. Ne

zaman ki o 'nun (k.s.) güneşi, velâyet burcundan doğdu, her velînin keşif ayı, o güneşin ışığında süha yıldızı gibi kayboldu. O 'nun (k.s.) kerâmetleri tevâtür hâline ulaştığından, her kim ki o 'nu (k.s.) inkâr ederse, *enbiyâyı* (a.s.) inkâr etmiş gibi olur. O 'nun (k.s.) fermânı karşısında, Hâkan, hâkir bir köledir. O 'nun (k.s.) ihsânının kapısında, Kayser, hâkir ve fakîrdir. O 'nun (k.s.) cömertlik sofrası her muhtâca açılmıştır. O 'nun (k.s.) himmetinin makâmı, şâhın ve yoksulun sığınacağı yerdir. Celâl tecellîsinin nûrlarına, o 'nun (k.s.) rûhundan başkası tahammül edemez ki o 'nun (k.s.) kuvveti, *Mustafâ Aleyhisselâm*'ın feyzindendir. Süt emme çağında oruçlu bulunması, akıl sâhipleri nezdinde, o 'nun (k.s.) şânının yüceliğine, çok parlak bir delildir. Ey Pâdişâh! Senin lütuf feyzini *Hâlis*'in gönlüne dök ki, O, bütün varlığı ile sizin dergâhınızın kölelerindendir” (el-Kerkûkî, 1284: 32-33; Necâtî, 1985a: 14).

Rasûlullâh'tan (a.s) Abdülkâdir Geylânî'ye gelen silsile-i şerîfede, velâyet yolunun şâhı İmâm Aliyyü'l-Mürtezâ (r.a) ile Ma'rûf Ali el-Kerhî arasında iki ayrı kolun bulunduğu görülmektedir. Birincisi, İmâm Hüseyin Efendimiz (r.a.) vasıtası ile, ikincisi Şeyh Hasan el-Basrî (r.a.) vâsıtası ile. Birincisinde, Ma'rûf Ali el-Kerhî bu yolu, on iki imamdan biri olan İmâm Aliyyü'r-Rızâ'dan, ikincisinde ise Dâvud et-Tâî'den ahzetmiştir. Kerh, Bağdat'ta bir semtin adıdır. Bu semte nisbetle, Şeyh Ma'rûf Ali, Ma'rûf Alî el-Kerhî ismi ile şöhret bulmuştur.

3.1.2. Dede Osmân Avnî Rûhâvî'nin Tasavvufî Silsileleri

Dede Osmân Avnî Rûhâvî'nin tasavvufî silsileleri konusunda, Kövenkli Ömer Hüdâyî'nin halîfelerinden Muharrem Hilmî'ye ait el yazması kaynaklarda, *Îzûlu Muhammed Emîn*'in verdiği el yazması *icâzetnâmede*, *Hacı Mustafa Hayri Baba* adlı eserdeki el yazması dokümanlar ve sohbet metinlerinde ayrıca *Besnî ilçesi Halîl Baba Dergâhında bulunan el yazması silsile-i şerîfede* ilmî mâlûmatlar vardır (Öğüt, 2016; İzûlî, 1909; Hilmî, 2007: 7a; *Silsilenâme-i Meşâyih-i Kâdiriyye*).

Tablo 1. Dede Osmân Avnî Rûhâvî'nin Kâdiriyye Ekolündeki Mürşîdleri

Eyyûb Urfevî	Abdurrahmân Hâlis	Muhammed el-Ezherî
Dede Osmân Avnî Rûhâvî		

Elimizdeki elyazması silsilenâmelere nazaran, Osman Avnî Rûhâvî'nin üç ayrı koldan Abdulkâdir Geylânî'ye müntesib olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan birinci intisâb, Eyyûb Urfevî, ikincisi, Muhammed Ezherî, üçüncüsü de Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî vasıtası ile.

Eyyûb el-Urfevî'nin vefat tarihi 1814, Muhammed el-Ezherî'nin vefat tarihi 1825, Abdurrahmân Hâlis el-Kerkûkî'nin vefat tarihi 1858'dir. Şer'iyye sicillerine göre Dede Efendi'nin seccâde-i irşâda oturma târihi ise 1814 yılıdır ki Dede Efendi'nin kardeşi olan Eyyûb el-Urfevî bu tarihte vefat etmiştir. Biz birinci yolu, mezkûr Eyyûb el-Urfevî'den ahzettığı kanâatindeyiz. Muhammed el-Ezherî el-Hamevî'nin vefat tarihi 1825'dir. Bu durumda, Dede Efendi'nin seccâde-i irşâda oturmasının ardından gelen 11 yıl Muhammed el-Ezherî el-Hamevî beraber yaşadıkları zaman dilimini oluşturmaktadır. Hz. Pîr'e ikinci intisâbın bu dönemde gerçekleşmiş olması ihtimâl dâhilindedir. Abdurrahmân Hâlis el-Kerkûkî'nin Kerkûk'te seccâde-i irşâda oturma tarihi 1841, vefat tarihi 1858 yılıdır. Buradan, Dede Efendi'nin Abdurrahmân Hâlis el-Kerkûkî'den hilâfet almasının 1841-1858 yılları arasında gerçekleştiği ve kemâlâtının zirveye ulaştığı silsilenin Hâlisiyye kolu olduğu sonucuna varabiliriz. Dede Osman Avnî Rûhâvî, Allahu Teâlâ'nın bir lütfu olarak tasavvufun bütün kemâlâtını bu şekilde kendisinde cem etmiş ve 70 yıl Mevlîd-i Halîl Dergâhında seccâde-i irşâda bulunmuştur.

3.1.2.1. Eyyûb Urfevî

Abdulkâdir Geylânî'ye, Ebûbekir Abdulazîz vâsıtası ile ulaşan silsilede, Dede Efendi'nin, mürşîdi Eyyûb Urfevî 'dir. Bu silsile-i şerîfedeki Eyyûb Urfevî'nin kim olduğu tartışma konusudur. Yaptığımız araştırmalarda aynı isimde iki farklı zata ulaşmaktayız. Birincisi 1781 yılında vefât eden, Osman Avnî'nin dedesi olan Derviş Eyyûb el-Kâdirî'dir. Kabri, Dede Efendi'nin kabrine bitişiktir. İkincisi, 1814 yılında vefât etmiş olan Dede Efendi'nin kardeşi Derviş Seyyid Eyyûb Efendi'dir. Kabri, Dede Efendi'nin kabrine bitişiktir. Şer'î mahkeme sicillerinde, Dede Osmân Avnî Rûhâvî'nin 70 yıl irşâd makamında bulunduğu belirtilmektedir.

O'nun vefât tarihi olan 1883 yılından irşâd süresi olan 70 yıl geriye gidilirse, kardeşi Seyyid Eyyûb'un vefat tarihi olan 1814 tarihine ulaşılır ki, bu tarihten sonra, irşâd görevini Dede Efendi'nin yürüttüğü anlaşılmaktadır. Silsile-i şerifedeki Aliyyu'l-Bağdâdî'nin 1851 yılında vefât eden Ali bin Süleyman bin Mustafa bin Zeynuddin olduğunu düşünüyoruz. Onun babası, Süleymân el Bağdâdî, Bağdat'tan Rakka şehrine göç etmiş burada vefât etmiştir. Silsile-i Şerîfede adı geçen Eyyûb'un iki farklı zâtın olma ihtimali karşısında onların vefât tarihlerini esas alarak bir yorum yapmak gerekmektedir. Dede Osman Avnî Rûhâvî, 1883 de vefât etmiştir. 1814 yılında başlayan 70 yıllık bir irşâd dönemi vardır. Dedesi Eyyûb el-Kâdirî 1781 yılında vefât etmiştir. Dede Osman Avnî Rûhâvî, dedesinin vefâtından 33 yıl sonra seccâde-i irşâda oturmuştur. Dedesinin vefât tarihi ile kendi vefât tarihi arasında 102 yıl vardır. Dede Osman Avnî'nin doğum tarihini bilmediğimiz için dedesine mülâki olup olmadığı, mülâki oldu ise kaç yaşlarında bulunduğu konusu meçhul kalmıştır. Dede Osmân Avnî'nin dedesine ondan hilâfet alacak şekilde mülâkî olması mümkün görülmemektedir. Eğer dedesine mülâkî olup ondan ders almış olsa, dedesinin 1851 yılında vefat eden Ali bin Süleyman'dan hilâfet alması söz konusu olacaktır ki yaş itibârı ile bu da uygun düşmemektedir. Eyyûb Urfevî, 1819 yılında yani kendisinden 38 yıl sonra vefât eden Süleymân el-Bağdâdî'den ders almayıp onun daha yaşı çok küçük olan oğlu Aliyyu'l-Bağdâdî'den hilâfet alması mümkün görülmemektedir. Dede Efendi'nin kardeşi olan Eyyûb Urfevî'ye gelince, o 1814 yılında vefât etmiştir. Arşiv kayıtlarında, Dede Efendi'nin irşâd seccâdesine oturduğu da 1814 yılıdır. Dede Efendi'nin kardeşi olan Eyyûb Urfevî'den ders alması, Eyyûb Urfevî'nin de Ali bin Süleymân'dan ders alması vefât tarihleri yönünden bakıldığı zaman daha uygun görülmektedir. Allahu e'lem. Netîce olarak, Aliyyu'l-Bağdâdî Hazretleri ve âilesinin bulunduğu muhît olan Rakka, Urfa'ya çok yakındır. Eyyûb Urfevî'nin, Kâdiriyye yolunu ondan aldığını düşünmekteyiz. Ali bin Süleymân bin Mustafa bin Zeynu'd-Dîn el Kâdirî, Ebûbekir Abdu'l-Azîz Geylânî'nin soyundandır. Mustafa bin Zeyni'd-Dîn 1786 da Bağdât'ta, Süleymân bin Mustafâ 1819 da Rakka'da vefât etmiştir. Mustafa bin Zeyni'd-Dîn Mernedî ismi ile şöhret bulmuştur. Süleymân bin Mustafa bin Zeynu'd-Dîn'in şöhreti ise Râî's-Şâkiriyye'dir. Bağdat'tan Rakka'ya göçmüştür. Bu âileye Aşîretü'l-Mernediyye adı verilmiştir. Mustafa bin Zeynu'd-Dîn, Mernedî Âilesi'nin ceddi olarak bilinir. (ed-Dîmeşkî, 1971). Rakka şehri, Urfa'ya takrîben 150 km. uzaklıktadır

3.1.2.2. Muhammed el-Ezherî

Hicrî 1168-1241 yılları arasında yaşayan bu zat, Abdulkâdir Geylânî'nin oğullarından olan Cemâlû'l-Irak Seyyid Abdurrezzâk Geylânî'nin neslindendir. Cedleri Seyyid Seyfuddîn-i Geylânî'nin yerleştiği Hama şehrinde seccâde-yi irşâda oturmuş âlim, fâzıl, kerâmet sâhibi bir zattır. Seyfuddîn-i Geylânî, Geylânî âilesinin Hama'ya ilk yerleşenidir. Muhammed Sa'dî el-Ezherî el-Hamevî el-Kâdirî h. 1168 senesinde Hama'da doğmuş ve orada büyümüş ve şöhret bulmuştur. Ulûm ve fûnûn tahsili için Mısır'a gitmiş, yedi yıl veya daha fazla Câmiu'l-Ezher'de kalmış, Allah Teâlâ'nın fethi ile çeşitli şer'î nakli ve aklı ilimleri tahsilden sonra h.1202 yılında Hama'ya dönmüş ders ve fetvâ vermeye başlamıştır. O, irşâd, zekâ, fazîlet, ilim ve akıl

yönünden zamanının hucceti idi. Kâdiriyye'nin şerefli hırkasını, kardeşi olan velî, şerîf, kerîm imam, Hama Müftüsü Mevlânâ es-Seyyid Alî Efendi el-Ceylânî el-Hasenî'nin (kuddise sirrahu) elinden giymiştir. Câmiu'l-Ezher'de kaldığı için kendisine Ezherî adı verilmiştir. O (kaddesellahu rûhahu) ecillâ-i sâdât ve nübelâ-yı ârifin ve câzibet-i mürşidîndendir. Zâhirî kerâmetlerin, övünülecek menkıbelerin, dînî ilimlerin, nûrânî mânâların sahibidir. O, Allah Teâlâ'nın varlık âlemine çıkarıp elinden kerâmet izhâr ettirdiği ve dilinden gaybî manaları tekellüm ettirdiği bir zattır. Kardeşi Seyyid Alî Efendi el-Ceylânî'nin vefatından sonra seccâde-i irşâda oturdu. Hama'da fetvâ verdi. Sohbetinde pek çok ehl-i hâl, tahrîcde bulundu. Zikri uzak beldelerde şöhret buldu. O, âdâbı kâmil, ahlâkı güzel, şemâilî zarîf, vakar, hüsn, hayâ sahibi az konuşan bir zattı. 1241 yılında Hz. Pîr'i ziyâret için Bağdat'a gitti. Orada amcası oğlu Nakîbu'l-Eşrâf Seyyid Mahmûd'un evinde kırk gün misâfir kaldı. Hama'ya döneceği zaman Hz. Pîr'i vedâ ziyâreti esnasında h. 1241 m. 1825 yılında vefat etti. Onu secde hâlinde vefat etmiş buldular. Bağdat'ta Hz. Pîr'in türbesinin bahçesine defnolundu (el-Ceylânî, 1311:51-52).

Eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed el-Ezherî el-Hamevî'nin neseb-i âlîleri, Zammu'l-Ezhâr ilâ Tuhfetu'l-Ebrâr adlı eserin zeylindeki tercüme-i hâlinde şu şekilde belirtilmiştir. İmâmu'l-Hümâm, Bereketü'l-İslâm, Kutbu'r-Rabbânî, Ğavsu's-Semedânî, Sultânu'l-Evliyâ ve'l-Ârifin Mevlânâ Seyyidinâ ve Kıdvetünâ es-Seyyid Muhyiddîn Abdulkâdir el-Ceylânî radiyallahu Anh'ın oğlu İmâmu'l-Hâfizu'l-Kebîr Ebu Bekr Tâcu'd-Dîn es-Seyyid Abdurrezzâk'ın oğlu Seyyidinâ es-Seyyid Nasr Kadıyyu'l-Kudât Ebu Salih'in oğlu Seyyidinâ es-Seyyid Ebu'n-Nasr Muhammed'in oğlu Seyyidinâ es-Seyyid Zahîruddîn Ahmed'in oğlu Nezîlu'l-Hama Seyyidinâ es-Seyyid Seyfuddîn Yahya'nın oğlu Seyyidinâ es-Seyyid Şemsu'd-Dîn Muhammed'in oğlu en-Nakîbu bi'l-Hama seyyidinâ es-Seyyid Alâuddîn Alî'nin oğlu en-Nakîbu bi'l-Hama seyyidinâ es-Seyyid Nuruddîn Hüseyin'in oğlu, en-Nakîbu bi'l-Hama, Seyyidinâ es-Seyyid Muhyiddîn Yahya'nın oğlu en-Nakîbu bi'l-Hama Seyyidinâ es-Seyyid Şerafuddîn Kâsım'ın oğlu en-Nakîbu bi'l-Hama Seyyidinâ es-Seyyid Şihâbuddîn Ahmed'in oğlu en-Nakîbu bi'l-Hama Seyyidinâ es-Seyyid Alî el-Hâşimî'nin oğlu Nakîbu Eşrâf-i Hama Seyyidinâ es-Seyyid Ahmed'in oğlu Nakîbu Eşrâf-i Hama Seyyidinâ es-Seyyid Şerafuddîn'in oğlu Nakîbu Eşrâf-i Hama Seyyidinâ es-Seyyid Abdurrezzâk'ın oğlu Nakîbu Eşrâf-i Hama Seyyidinâ es-Seyyid Yâsîn Efendi oğlu Müftîyi Hama Seyyidinâ es-Seyyid Ömer Efendi oğlu es-Seyyid eş-Şerîf ve'l-İmâmu'l-Hümâm el-Münîf Sâhibu'l-Ulûmî'd-Dîniyye ve'l-mükâşefâtî'l-Ğaybiyye Mevlânâ ve Seyyidinâ el-Hasîbu'n-Nesîbu'l-Ğitrîf Müftîyu'l-İslâm bi-Hamati's-Şâm ve Şeyhu's-Şüyûhî'l-Kâdiriyyeti fî asrihî fî bilâdi'l-İslâm es-Seyyid Muhammed Sa'dî Efendi el-Ezherî el-Ceylânî el-Hasenî el-Hüseynî Kaddesellahu sirrahu (el-Ceylânî, 1311: 50).

Dede Efendi'ye (k.s.), Muhammed Ezherî (k.s.) tarafından verilen Hicrî 1241 (Mîlâdî 1825) tarihli icâzetnâmenin kâtibi, Seyyid Muhammed'dir. İcâzetname'de, Ezherî'ye atıfla şöyle denilmektedir:

Esseyyid, eş-Şeyh, el-Hâc Muhammed el Ezherî dedi ki: Ben bu şerefli mübârek Kâdiriyye hırkasını, şeyhim, önderim, mebrûr ve merhûm kardeşim Ali el-Ceylânî'den giydim o da babası Ömer'den, o da Muhammed el-Hasan'dan, o da babası Yâsîn'den, o da Ali'den, o da amcası oğlu İbrâhim'den o da kardeşi Abdurrezzâk'tan o da babası Seyfu'd-Dîn'den, o da amcası Celâlu'd-Dîn'den, o da amcası Şihâbu'd-Dîn Ahmed'den, o da kardeşi Abdullah'tan, o da amcası Şemsu'd-Dîn ebu'l-Vefâdan, o da kardeşi Şihâbu'd-Dîn Ahmed'den, o da babası Kâsım'dan, o da amcaoğlu Abdulbâsit'tan, o da babası Şihâbu'd-Dîn ebu'l-Abbas Ahmed'den, o da babası Bedru'd-Dîn el-Hasan'dan, o da babası Alâu'd-Dîn Ali'den, o da babası Şerafu'd-Dîn Yahyâ'dan, o da babası Şihâbu'd-Dîn Ahmed'den, o da babası Ebî Sâlih Nasr'dan, o da babası Cemâlû'l-İrak Abdurrezzâk'tan, o da babası Abdulkâdir Geylânî'den hırkayı giydi.

Ve eş-Şeyh Eyyûb'un oğlu, eş-Şeyh Muhammed Ebdâl'in oğlu, Mevlâsına yönelmiş, onun gayrısından yüz çevirmiş, Sâlih Oğul, Es-Seyyid eş-Şeyh Osmân bu mübârek yolu benden aldı. O'na icâzet verdim ve bu Kâdiriyye yolunda onu halife tayin ettim, ona zikri telkin ettim ve hırka giydirdim (Öksüzoğlu, 2015: 198-202).

Ezherî kolunda verilen icâzetlerin hepsi aynı stilde yazılmıştır. İcâzetlerin başında besmelenin her iki tarafında icâzeti verenin mührü, sonunda da Hz. Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) vasiyyetnâmesi yer almaktadır. İcâzet bir kâtip tarafından yazılmaktadır ve kâtip, icâzeti veren zâtın sözcülüğünü yapmaktadır.

Ezherî kolunda verilen icâzetler için bir örnek de, Muhammed Ezherî'nin (k.s.) oğlu Muhammed Mükerrerem'in (k.s.) verdiği icâzettir. İcâzette Muhammed Mükerrerem'in (k.s.) mührü vardır. İcâzetin kâtibi Mustafa adında bir zattır. Kâtip, bu icâzeti, hicrî 1306 yılında yazdığını belirtmektedir. Kâtip, Muhammed Mükerrerem'e (k.s.) atfen şöyle yazmaktadır: Seyyidinâ, Mevlânâ Mûmâ ileyh (Muhammed Mükerrerem) diyor ki; Ben bu şerefli hırkayı amcamın oğlu Muhammed Tâhir'den giydim. O da, şeyhi ve önderi Muhammed Ezherî'den giydi... İcâzette bu şekilde Cenâb-ı Rabbu'l-Âlemîne kadar bütün silsile, Muhammed Mükerrerem'in (k.s.) dilinden yazılmıştır.

Kâtip, İcâzetin bu bölümünde, Muhammed Mükerrerem'in (k.s.) icâzet verdiği zâtın ismini zikrederek şöyle söylediğini yazıyor: Adı geçen zât bu yolu benden aldı. Hırka-yı seniyyeyi giydi, benden şerefli zikr telekkun etti. Onu halife tayin ettim. Şeyh Abdulkâdirin seccâdesine oturttum. Ve onun da kabiliyetli olanlara icâzet vermesi için ona izin verdim (Senedü Silsileti's-Sâdâti'l-Kadirîyye).

3.1.2.3. Ziyâuddîn Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî

Abdulkâdir Geylânî'ye, Cemâlû'l-İrak Abdurrezzâk vâsıtası ile ulaşan *Hâlisiyye* koluna ait silsilede, *Dede Efendi*'nin, mürşidi *Ziyâu'd-Dîn Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî*'dir. Bütün el yazması kaynaklarda bu konu açıkça belirtilmiştir (Öğüt, 2016; İzûlî, 1909; Hilmî, 2007a).

Hâlisiyye ekolü, tasavvufun gerçek anlamda yaşandığı ilâhî aşkın ve feyzin mecrâsı, tasavvufta bir mekteb-i âdâb, dünyâ ve ahiret saâdeti için lâzım olan zikir ve tecellî ekolüdür.

Gazel:

“Behişt-i evliyâdır *Hâlisiyye*
 Çerâğ-ı asfiyâdır *Hâlisiyye*
 Yakınlık burcuna ermiş girenler
 Gülistân-ı rızadır *Hâlisiyye*
 Fenâfillah bekâbillâh bulanlar
 Bilir, râh-ı necâdır *Hâlisiyye*
 Revâdır kim kavuştursun Hüdâ’ya
 Tarîk-ı Mustafâ’dır *Hâlisiyye*
 Muhabbet menba’ı dense sezâdır
 Gönüllerde safâdır *Hâlisiyye*
 Tarîk-i Hak nümâdır, ârif olan
 Demez Hak’tan cüdâdır *Hâlisiyye*
 Muazzam bir nevâdır âlem içre
 Davûdî bir sadâdır *Hâlisiyye*
 Muhibbânı ibâdâta yönelten
 Şerefbahş-ı likâdır *Hâlisiyye*
 Hacı Ömer Hüdâyî reh-nümâsı
 Tarîk-ı muntehâdır *Hâlisiyye*
 Dede Osman Rehavî’den açılmış
 Nazargâh-ı Hüdâdır *Hâlisiyye*
 Binâ kılmış *Ziyâüddin*, bu râhı
 Necâtî’ye atâdır *Hâlisiyye*” (Necâtî, 2000a: 32).

Haydarizâde İbrâhîm Efendi, *Şeyh Saffet*’in çıkarttığı *Tasavvuf Cerîde-i Usbûiyyesi*’nde Dede Osman Avnî Rûhâvî’nin mürşidi Abdurrahmân Hâlis el-Kerkûkî’nin biyografisini yazmıştır. Bu biyografi, makalenin yayım tarihinden sonra, Hâlisiyye kolu ve Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî konusunda yapılan bütün çalışmalar için temel bir kaynak olarak kullanılmıştır: “*Şeyh Ahmed Tâlibânî*’nin oğlu olan *Abdurrahmân Hâlis Hazretleri*, 1212 târihinde, *Kerkûk Kasabası*’nda, madde âleminin şerefini artırmış, 63 yıl yaşadıktan sonra değerli bir misâfiri olarak bulunduğu şu geçici dünyâya, 1275 târihinde vedâ ederek, yüce cennetlere giriş kapısı olarak kabul ettikleri, hakikat feyizlerinin yeri olan dergâhında toprağa verilmiştir. Bu tasavvuf yolu silsilesinin kurucusu, *Abdurrahmân Hâlis Hazretleri*’nin şerefli cedleri, *Tâlibânî Şeyh Mahmûd Hazretleri*’dir ki, yaşadığı asrın kutuplarından olan *Hintli Şeyh Ahmed*’den feyz almış tasavvuf yolunun tanınmış büyüklerindendir. Adı geçen aile, aslen *Zengine* aşîretinin reislerinden bulundukları halde *Kerkûk*’e bağlı *Tâlibân* köyünde oturmuş olduklarından dolayı *Tâlibânî* şöhretiyle tanınmışlardır. *Şeyh Abdurrahmân Hazretleri*, nûru bütün âleme yayılan, *Hazret-i Muhammed*’e (s.a.v.) ait özelliklerden tam anlamıyla pay sâhibi olan kâmil ve âriflerden olması sebebiyle, sûfilerin yüksek ve derin düşüncelerine daldıkları zaman, gayretinin büyüklüğü ve mânevî halleri o kadar yücelirdi ki, lâhut âlemine ait hakikatleri anlatan lisanları, *Ben öyle bir kuşum ki benim ötüşüm, her akşam ve seher vakti arşın dâmindan gelir* diyerek, âriflere yakışan bir övünme ile şakır, bir olgunluk derecesine ve bir yüce makama yükselirdi. Dostları ile bir mecliste sohbet esnâsında dahî, o kadar hoşgörülü, tatlı dilli, düzgün ve açık lisanlı olur, fikir ve vicdân hürriyetine o kadar sâhip bulunurdu ki, *Ey Urfi! İyi ve kötü insanlarla öyle yaşa ki öldükten sonra, Müslüman seni zemzemle yıkasın, hintli yaksın* ahlâk kuralını benimsediği her hâl ve davranışından anlaşıldı. Her sabah ve akşam, hakikat yolunun dergâhının sofrasında, ihsânlardan kısmetini alan birkaç yüz fakîrin arasında, Müslümân olmayan milletlerden dahî, bir çok ihtiyaç sâhibi bulunurdu. Hattâ bir gün o fakîrlerin arasında bulunan bir Mecûsî gezginin, kendisine ait dînî töreni, dergâhın içinde yerine getirdiği, şeyhin bazı bağlıları tarafından görülerek, hakkında, dergâhtan kovma ve azarlama gibi bir işe girişilmişse de, *Şeyh Abdurrahmân Hazretleri* buna engel olmuştur. *İfâdelerimiz çeşitli, senin*

*hüsünün ise tektir. Hepsi, bu cemale işâret ediyor. Hele soyluluk ve el açıklığında, Nazar sahiplerinin yanında, Süleymân'ın mülkü hiçtir, belki Süleymân, mülkten âzâde olan kişidir sözlerine tam uygun olup, onun yanında dünya ile ilgili mal ve süslerin zerre kadar üstünlüğü ve değeri yoktu. Çok kereler, iyilik ve bağış eteğini arayıp bulma ümîdi ile, yüksek huzurlarına yüz süren ihtiyaç sahiplerine verecek para bulunmadığı zamanlar, dünyaya ilgisine sebep olarak gördüğü elbiseden bile vazgeçerek bağış buyururlardı. Bulunduğu, Hakk'ı bilme yolunun süslenme sebebi ve belki de tamamlayıcısı olan şiir sanatında dahî, son derece güçlü idi. Şiirlerinin toplandığı, *Hâlis Dîvânı* adlı kitabın okunup incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, şiir sanatında en çok, *Mevlânâ Celâluddîn-i Rûmî*, *Nur Ali* ve *Mağribî* gibi tasavvuf ehli şairlerin en büyüklerinin tuttukları yola bağlı kalmayı daha çok tercih etmiş olduklarından dolayı, inciler saçan şiirleri baştan başa hakîkatin manevî hazzı ile doludur. Bereket ve mutluluk sebebi olsun diye o nefis şiirlerinden birkaç mısra aşağıda verilmiştir: *Her nereye baksam, gerçek maksadım senin yüzündür, fakat gözyaşı ile dolu iki gözümde senin hâyâlından başka bir şey bulamam. Hangi toprağa ibâdet maksâdıyla alnımı koysam, taptığım ve maksâdım sen, varlığım ve secde ettiğim sensin, ister Mescîd-i Aksa'da, isterse, deyr-i ruhbanda olayım.* Geçenlerde, Bağdat'taki tekkesinde dünyadan göçen ve Osmanlıca'da *Nefî*, Farsça'da *Firdevsî* ve *Kâânî* gibi usta şâirlerin şiir sanatındaki güç ve kuvvetlerini, eserlerinde hakkı ile göstermeyi başarmış olan meşhûr şâir *Şeyh Rızâ Efendi*, *Abdurrahmân Hâlis Hazretleri*'nin şerefli oğullarındandır. *Hazret-i Pîr*'in güzel söz söyleme sanatı, rahmetli *Şeyh Rızâ Efendi*'ye geçtiği gibi, fazîlet ve irşâd makamı da, hâlâ hayatta olan ve soyu temiz çocuklarının yaşça ve fazîletçe büyüğü ve en olgunu olan *Şeyh Ali Efendi Hazretleri*'ne nasîp olmuştur. Allahu Teala, onun uzun ömrü ile Müslümânları faydalandırsın. *Muhakkak bu yavru da o aslandıdır.* Şiir söyleyişindeki âşıklara ait incelik ve hoşgörülü güzelliği ile edebiyatçıları gerçekten kendisine âşık etmiş olan ikinci oğlu rahmetli *Şeyh Abdulkâdir Efendi*, *Hazret-i Pîr*'in dünyâ işlerine karşı hoşgörüsünün biricik temsilcisidir dense yeri vardır. Kısaca sözü, insanlık kitâbının hangi bir sayfasına getirirsek, *Şeyh Abdurrahmân Hazretleri*'nin sıfatlanmış oldukları ahlâkla ilgili fazîletlerini, hakkı ile açıklayabilmek imkânsız olması nedeniyle, kendilerinin hakikat âleminin ne kadar büyük bir kâmil eri olduğunu anlayabilmek için, zamanın âlimlerinin en ileride bulunanlarından ve edebiyatçıların en büyüklerinden bulunan *Berzençli Kâdı Hüseyin*'in, *Abdurrahmân Hâlis Hazretleri* hakkında görüş ve duygularını açıklayıcı olmak üzere, *Kerkûk*'ten *Süleymânîye*'ye yazıp düşüncelerini güzel ve noksansız bir şekilde dile getirdiği mektûbunun aşağıdaki paragrafını kendime delîl olarak alıyorum: *Gördüğümüzü Gördük! Tekkenin baş köşesinde bir pîr oturuyordu. Dervişlik makâmında sanki bir emîr idi. Cemâlinden bir ışık saçılmış, yanındakiler o nûrla aydınlanmışlardı. O, baştan ayağa, Zühre yıldızı gibi nûrdur, sanki bütün sürûrun özü odur. Derdi olan, eğer yüzünü görse, can ü gönülden sevince gark olur. Ay elinde bir kâse, onun dergâhında, onun dervişleri gibi ışığını ondan alıyor. Bu gün dost düşmân nezdinde ortaya çıktı ki, tâlibânın şeyhidir o.* (Necâtî, 1985b).*

Dede Osman Avnî Rûhâvî ile mürşidi Abdurrahmân Hâlis'in yaşadıkları zaman dilimi, doğumları, irşad seccâdesine oturmaları ve vefat tarihlerine göre bir mütâlaa yaparsak şu sonuçlara ulaşabiliriz: Osman Avnî Rûhâvî'nin 1814 yılında Mevlid-i Halîl Dergâhında seccâde-i irşâda oturduğunu, şer'î sicil kayıtlarından bilâşek öğreniyoruz. Abdurrahmân Hâlis, 1797 yılında dünyaya teşrîf buyurduğuna göre, Dede Efendi, irşad makamına oturduğu zaman, Hâlis Hazretleri 17 yaşında idi. Yani babası Ahmed hayatta idi ve Abdurrahmân Hâlis henüz seccâde-i irşâda oturmamıştı. Burası çok mühim bir mevzûdur. Abdurrahmân Hâlis babasının emri ile başladığı Behçetü'l-Esrâr Tercümesini 1816 yılında yaklaşık 19 yaşlarında iken tamamladığını adı geçen eserin önsözünde belirtiyor. Babası Ahmed, 1780 tarihinde dünyâya gelmiş, 1809 da Kerkûk'te seccâde-i irşâda oturmuş, 1841 yılında bu fenâ âlemine vedâ etmiştir. Buradan Abdurrahmân Hâlis Hazretleri'nin, Dede Efendi'den 27 yıl sonra Kerkûk'te seccâde-i irşâda oturduğu sonucuna varabiliriz. Hâlis'in, Kerkûk'te postnişîn olduktan sonra

geçen 17 yıl, Dede Efendi'nin de, Urfa'da postnişîn olduğu dönemin içinde yer alır. Hâlis, 1858 yılında dâr-ı ukbâya göçtüğü zaman 17 yıllık postnişînliği vardı. O yıl Dede Efendi ise postnişînliğinin 44. yılında idi. Sözü'nün özü, Dede Efendi, Abdurrahmân Hâlis'i idrâk ettiği gibi, Hâlis'in babası Ahmed'i ve Dedesi Mahmûd'u dahî idrâk etmiştir. Abdurrahmân Hâlis Hazretleri'nin toplam meşîhat süresi 17 yıl, Dede Osmân Avnî Baba'nın toplam meşîhat süresi 70 yıldır ve bu 70 yıllık zaman dilimi, Abdurrahmân Hâlis Hazretleri'nin toplam 17 yıllık meşîhat süresini de içine almaktadır.

Kitâbu'l-Meârif fi Şerh-i Mesnevî-i Şerif, Dîvan, Behcetü'l-Esrâr Tercümesi, adlı eserler, Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî'nin bilinen eserleri arasındadır. Celâluddîn-i Rûmî'nin *Mesnevî* adlı eserinin ilk on sekiz beytine yazılan Farsça manzûm şerhin Dîbâce bölümünün tercümesi aşağıda verilmiştir:

“Dîbâce: Bismillâhırrahmânırrahîm. Hamd, kuds ve azametinin idrâkinden bilginlerin akıllarının âciz kaldığı Allah'a mahsûstur. Salât ve selâm, yaratılışlarının gayesi Allahu Teâlâ'ya kulluk olan bütün insanlara ve cinlere gönderilmiş efendimiz Muhammed'in ve tertemiz olan âilesinin üzerine olsun ki onlar, Resûlullah'ın sohbetinin ve ünsiyetinin bereketinden güzel ahlâkı kendilerinde topladılar. En güzel ses, âriflerin bülbüllerinin en güzel şakıyanları, aslî vatanlarına duydukları özlem ve şevkin sırrından, beyân ilminin gül bahçesinde çıkardıkları sestir. En hoş nevâ, Allahu Teâlâ'nın birlik sıfatının bahçesinde kanat çırpın o saf ruhların işâretlerindendir. Övgü o pâdişaha hamd o şahlar şahına mahsustur ki âlemin bütün zerrelere baştanbaşa onun güzellik ve azamet sıfatının nûrundan parlamakta ve onun varlık nûrlarının parıltıları, her zerrede ışık saçmaktadır: “Allah, arzın ve semâvâtın nûrudur.” Ve onun birlik âyetlerinin şimşekleri, yaratılmışların hakikatlerinin levhalarında çakmaktadır. Şi'r: “Onun için her şeyde bir âyet vardır. O âyetler, onun vâhid olduğuna delalet eder.” Âlim olan o Allah ki kendi kendine nazar buyurdu, mutlak birliğini ve sonsuz tecellî yerindeki kemâl sıfatını ve güzel isimlerini olduğu gibi müşâhade etti ki: “Allah kendisinden başka ilâh olmadığına şahiddir.” Kâdir olan O Allah, kendisine has rahmeti sebebiyle hiçbir şeyi, yaratılanların şekil perdelerinin varlığı ile mahrûm ve perdeli bırakmadı ki: “Rahmetim her şeyi kuşatmıştır.” Sonsuz salât ve selâm, Allahu Teâlâ'nın Mukaddes Zâtı'nın nûrunun tecellî yeri ve Allahu Teâlâ'nın bütün sıfat ve isimlerinin aynası olan, peygamberlerin sonuncusu Muhammed Mustafâ sallelahu aleyhi ve sellem ve âilesinin ve kendisine tabi olanların ve onun safında yer alanların üzerine olsun ki, her biri Resûlullah (a.s.) ile yüz yüze olduklarından velâyet ayları, nübüvvet güneşinin ışığından nurlarını alıp kemâl derecesine ulaşılar ve velâyet bayrağını yükselttiler.

Bundan sonra bil ki: Kerkûk'ün Tâlibân beldesinden Yüce Kâdiriyye yolunun hizmetçisi Şeyh Mahmud'un oğlu Şeyh Ahmed'in oğlu işlerini Allahu Teâlâ'ya havâle eden kendi nefsinin her şeyden aşağıda gören, Allahu Teâlâ'nın lutûf, kerem ve rahmetine muhtaç Abdurrahmân Hâlis, Ezel Meclisi'nden dünya hayatına, dünya hayatından âhiret hayatına kadar, kalbinde dervişlerin muhabbet ateşini, başında onların mevlâsının sevdâsını taşımakta, onların risâle ve kitaplarından manevi bilgiler araştırıp mânâlarından istifâde etmekte idi. Ve velîlerin sultânı Hazret-i Gavsü'l-Âzam Muhyi'd-Dîn Abdu'l-Kâdir Cîlî'nin (Allahu Teâlâ sırrını mukaddes kılsın ve ondan razı olsun) dergâhındaki dervişlerinin gönüllerinin yönelmesi bereketi ile marifetler ortaya çıkıyor, o mânâlar, lafız bulutlarından berku'l-Lâmî gibi parlayıp, yüz gösteriyor, çehre açıyordu. Hazret-i Gavsü'l-Âzam Muhyi'd-Dîn Abdu'l-Kâdir Cîlî'nin (Allahu Teâlâ sırrını mukaddes kılsın ve ondan razı olsun) kudsîlik kokusu taşıyan sözleri, onun manevi derecesinin yüceliğinden ve her durumda mülk ve melekût âlemindeki tasarrufundan haber veriyor. Şi'r: “*Evvelkilerin güneşi battı kayboldu, bizim güneşimiz ebedi olarak yüce felekler üzerinde kalacak ve batmayacak.*”

1250 (hicri, kameri) yılının bahâr mevsiminde, cennet huylu dervişlerin meclislerinde Mesnevî-i Mânevî'den söz geçti ki, o Mesnevî'nin, Farsça'da Kur'ân olduğunu şöyle buyurdular. “Mevlâna'nın Mesnevî-i Mânevî'si, Farsça'da Kur'ân'dır. Ben o yüce şahsiyetin peygamber olduğunu söylemiyorum, fakat kitap sahibidir.” Ve her biri bu fakîr ve hakîre emrettiler ki; *çün, herkes onun mârifetlerinin gül bahçesinden bir gül dermiş, bir koku almıştır, sana da onların himmetlerinin bereketi ile, o gülden bir berk, o külâhtan bir terk ulaşmıştır. Eğer onun mânâlarının bâkirlerini, gizlilik ve saklılık halvethânesindenn açıklık sahasına çıkarırsan, ibrişim üzerinde dizilmiş, mânâları kapalı düğümler gibi olan o beyitlere manzûm şerh yazmaya uygun vakit gelmiştir.*

Her ne kadar benim mevkî ve gücümün derecesi bu büyük işe ve bu şerefli işe başlamak için kusurlu ve eksikli göründü ise de, onların emrine uyarak ve işâretlerine itâat ederek yine onların himmetinin güçlendirip yön verdiği dirâyetimle, Mesnevî'nin birinci cildinin evvelindeki 18 beyti şerh ettim ve başlamadan önce bir mukaddime yazdım. O mukaddime, neyin yanıp yakılmasını, ilâhî feyizlerin coşkunluğunu anlatmaktadır. Başarı Allah'dandır. (Necâtî, 1985a: 3-11).

Hâlis Dîvânı'nda bulunan Farsça gazellerin tercümelerinden örnek:

Burası, evliyâ burçlarının ayı olan Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) makâmıdır. Burada, Hüdâ'nın Zâtı'nın kudret güneşinin nurları parlar. Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.) nefesinin, Hz. İsa (a.s.) gibi Rûhu'l-Kuds ile kuvvetlendirilmesi imkânsız değildir. Çünkü Abdulkâdir Geylânî (k.s.), Hz. Mustafâ Aleyhisselâm'ın dîninin güçlendiricisi idi. Onun irşâd ışığı, imkân karanlığının gecesinde, Hak yolunun yolcularına, yol göstericidir. Onun hüküm ayı, sonsuza dek, tutulmaz. Çünkü o ay, ışığını, yaratılmışların en hayırlısı olan Muhammed Aleyhisselâm'a has olan güneşten almaktadır. O, açılan kudret elidir. Kuvveti, Kâdir olan Mevlâ'dandır. Onun elinin kabzasında, âlem kanatsız ve ayaksız serçe kuşu gibidir. Ne zaman ki onun güneşi, velâyet burcundan doğdu, her velînin keşif ayı, o güneşin ışığında süha yıldızı gibi kayboldu. Onun kerâmetleri tevâtür hâline ulaştığından, her kim ki onu inkâr ederse, enbiâyâyı inkâr etmiş gibi olur. Onun fermânı karşısında, Hâkan, hâkir bir köledir. Onun ihsânının kapısında, Kayser, hâkir ve fakîrdir. Onun cömertlik sofrası her muhtâca açılmıştır. Onun himmetinin makâmı, şâhın ve yoksulun sığınacağı yerdir. Celâl tecellîsinin nûrlarına, onun rûhundan başkası tahammül edemez ki onun kuvveti, Mustafâ Aleyhisselâm'ın feyzindendir. Süt emme çağında oruçlu bulunması, akıl sâhipleri nezdinde, onun şânının yüceliğine, çok parlak bir delildir. Ey Pâdişâh! Senin lütuf feyzini *Hâlis*'in gönlüne dök ki, O, bütün varlığı ile sizin dergâhınızın kölelerindendir” (Necâtî, 1985a: 14).

Hâlis Dîvânı'nda bulunan Farsça rubâîlerin tercümelerinden örnek:

“Eğer bir gönül sahibi isen gönül kâbesini tavâf eyle, Mânâ kâbesi gönüldür, sen onu toprak sanma! Yürüyerek bin hac yapsan, Bir nefes bir bîçâre gönlü ele getirmene erişmez” (Necâtî, 1985a: 21).

Hâlis Dîvânı'nda bulunan Türkçe gazellerden örnek:

“Şâh-ı iklim-i velâyettir gürûh-ı Kâdirî
Râh-ı aşkıta, zü'l-kerâmettir gürûh-ı Kâdirî
Cümle erbâb-ı tarîkat bülbül-i şûrîdedir

Anlara bâğ-ı letâfettir gürûh-ı Kâdirî
 Dâmenin tutmuş bular Sultân Abdülkâdir'in
 Mazhar-ı lutf u hidâyettir gürûh-ı Kâdirî
 Gavs-ı Muhyiddîn ihyâ eylemiş dîn-i nebîyi
 Revnâk-ı dîn-i risâlettir gürûh-ı Kâdirî
 Küntü kenzen kapısını men aref miftâh ile
 Feth iden şâh-ı velâyettir gürûh-ı Kâdirî
 Dâhil ol var ol gürûha bî-teemmül Hâlisâ
 Sâhib-i emn ü emânettir gürûh-ı Kâdirî

Kâdirî topluluğu velâyet ülkesinin şâhıdır. *Kâdirî* topluluğu aşk yolunda kerâmet sâhibidir. Cümle tasavvuf ehli, aşk elinden hâli perişân bülbüllerdir. *Kâdirî* topluluğu onlar için hoş bir bağıdır. Bunlar *Sultan Abdülkadir*'in (k.s.) eteğini tutmuşlar. *Kâdirî* topluluğu hidâyet lütfuna erişmişlerdir. *Gavs Muhyi'd-Dîn* (k.s.), *Nebi*'nin (a.s.) dînini ihya eylemiştir. *Kâdirî* topluluğu, risâlet dîninin parıltısıdır. *Kâdirî* topluluğu, '*Küntü kenzen*' kapısını, '*Men aref*' anahtarı ile açan velâyetin şâhıdır. Ey *Hâlis*! Hiç düşünmeden, o topluluğa var dâhil ol! *Kâdirî* topluluğu emîndir ve emânete sâhiptir" (Necâtî, 1985a: 32).

Hâlis'in *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi*'nden bir bölüm.

"Bazı meşâyıhın, o Hazretin zuhûrunu ve 'Bu ayağım bütün evliyânın boynu üzerindedir' sözünün ondan sâdır olacağını önceden haber vermeleri bahsi: Dakîka-sincân-ı ehbâr-ı evliyâ, şeyh-i kibâr ve mürşid-i büzürkvâr, mâlikiyyül mezheb, Zeynü'd-Din Ebu'l Hasan Ali İbnü Ebi Muhammed bin Abdillâh bin Ebi Bekir bin Ebi Tâlib el Mağribî el-Havâsirî'den ki mevlîdi ve mahâl-i terbiyesi Kâhire-i Mısır ve Künyesi İbnü'l-'Alâ idi, rivâyet eylemiştir ki: Şeyh-i Müşarunileyh Hazretleri buyurmuş kim bâzı meşâyıh ve fukahâ ki biri Şeyh Ebûbekir Şiblî'dir ki menşei belde-i hüdâdiyyedir, buyurmuşlar ki: 'bir gün Şeyh Ebûbekir Havâzin Hazretleri, meclisinde bâzı evliyâların zikrin ederken evâhir-i kelâmı, zaman-ı müstakbelde acemden Abdülkâdir nâmında bir kimesne zuhûr edüp meskeni Bağdat olarak o denlü bârigâh-ı ehadiyyete mütekarrib ve Cenâb-ı Risâlet-meâb sallemallahu aleyhi ve selleme manzûr ve müntesib ola ki 'Bu ayağım, bütün evliyânın boynu üzerindedir' tekellümüne taraf-ı Rabb-i Celîl'den me'mûr olup eyyâm-ı saâdetinde kâin âmmeye evliyâ emrine inkıyâd ederler' deyu buyurmuşlardır (Necâtî, 2000b, 4-9).

"Bir cemâat-i nücûm-ı hüdâ ve e'lâm-i pîşvâ kaddesellahu Teâlâ esrârahum, o meclis-i behîşt enîste, üstâd-ı hikemâmûz Cenâb-ı Abdülkâdirden sebekhân-ı ilm-i ledün ü mecmûadan mezâyâ-yı emrûn olmakta iken, neş'e-i sahbâ-yı sâğar-ı tecellîden nâşi bâlâ-yı minberde Cenâb-ı Gavsıyyetpenâh'dan na'râ-i 'kademî hâzihî alâ rakabet-i küll-i veliyyillâh' sâha-i pîra-yı sudûr olmakla, fi'l-Fevr Şeyh Hitî kim emâme-i sübha-i huzzâr-ı meşâyıh idi, yerinden pürtâb-ı şevk olarak mânende-i duâ-yı müstecâb bâlâ-yı minbere suûd idüp kadem-i mübârek-i cenâb-ı Şeyhi kim ğubârı mütemennâ-yı efsur-i pâdişâhâne idi, kürsî-i rakabesi iderek zeyl-i saâdetmeâblerine teşebbüs eyledikte, kâffe-i evliyâ bu tarîk-ı tetâbi' ile zemzeme-i sübh-ı 'tellâhi lekad âserakellahu aleynâ' olarak kerdem-i itâatlerin zîr-i pâ-yi çerhsâ-yi Hazret-i Şeyh'e best eylediler" (Necâtî, 2000b, 11-12).

Urfa'da, Abdurrahmân Hâlis'in bağlılarından birisi de mutasavvıf şâir Sâkıp Efendi'dir. O, Sâkibiyye Vakfiyesinde, mürşidinin Abdurrahmân Hâlis olduğunu belirtir ve "irşâd yolunun mürşidi, velâyet semâsının ayı, kerâmet münîrinin bedri, ârifîyyet zümresinin önde geleni, mecmûâ-yı fazîlet, kıblegâhım ve âgâh mürşidim" (Kurtoglu, 2015) diyerek ondan övgü ile bahseder. Bu vakfiyeden anlaşılan, Şeyh Sâkıp'ın, medresesini kendisine intisablı olduğu

Sultânu Külli'l-Evliyâ Hazret-i Şeyh Abdülkâdir Geylânî Efendimiz'in himmeti ile vücûda getirmiş ve bu bağlılığın da mürşid-i âgâhım dediği Ziyâüddîn Şeyh Abdurrahmân Hâlis vâsıtası ile gerçekleşmiş olduğudur.

Netîce olarak, Urfa'da Hâlisiyye kolu Sâkıbiyye Medresesi'nin inşâsından önce de var olduğu, Şeyh Sâkîb'in Hâlisiyye kolunu doğrudan Abdurrahman Hâlis'ten ahz ettiği, Abdurrahmân Hâlis'in seccâde-i irşâda oturmasının akabinde, Şeyh Sâkîb gibi, Urfa'da pek çok zevâtın bizzat Abdurrahmân Hâlis'den ders aldığı, Osman Avnî Rehavî'nin bu esnâda Mevlîd-i Halîl Dergâhında 27 yıllık postnişinliği bulunduğu cihetle, ehl-i tarîkın mâlumu olduğu üzere pek tabîi olarak Abdurrahmân Hâlis'e intisâbının halîfe olarak gerçekleştiği, elyazması silsilenâmelerden ve silsilelerde adı geçen zevât-ı kirâmın doğum, irşâda başlama ve vefât tarihlerinin mukâyesesinden, Abdurrahmân Hâlis ile Dede Efendi arasında bir başka zâtın bulunmadığı, Dede Osmân Avnî'nin Abdülkâdir Geylânî'ye üçüncü bir koldan bağlanarak Tarîkât-ı Âliyye-i Kâdiriyye'de evc-i kemâle ulaşır, uşşâk-ı Hüdâ'nın ma'nevî susuzluğunu gideren muazzam bir feyz pınarı mesâbesinde, Anadolu'da Yüce Kâdiriyye yolunun neşv u nemâ bulmasına cehd ü gayret gösterdiği sonucuna varılabilir.

Onun hakkında pek çok mutasavvıf, şiirler yazmıştır. Urfalı Mutasavvıf Şâir Bikeszâde Hulûsî bir şiirinde şöyle der:

Kutb-i âlemdir demâdem, Seyyidî Osman Dede
Nur-i âzâmdır demâdem, Seyyidî Osman dede
Zâhir u bâtın, yanında bir kuneydil içredir
Ana alemdir demâdem, Seyyidî Osman Dede
Nefsini âlemde ahkâr gördü öyle zât iken
Seyr-i ekremdir demâdem Seyyidî Osman Dede
Hem kerâmet hem velâyet hırka-yı pûşundadır
Derde merhemdir demâdem Seyyidî Osman Dede
Kıl kanâat ey *Hulûsî* sana şefidir o zât
Kutb-i âlemdir demâdem Seyyidî Osman Dede

(Alpay, 1986: 43)

1845 de Urfa'da doğan ve 1915 yılında vefat eden **Şair Şeyh Halid**, bir murabbasında şöyle der:

Genci gamda kaldı bu Halid yine zâr u hazîn
Yetmedi maksuda hayfa kim eder ah u enîn
Dede gelmiş yüz sürüp dergâha bu kemter kemîn
Kıl mürüvvet el gıyâs ey bahrı eltâf-ı kerem

Urfa'lı Şair Kıratoğlu Emin'in (ö.1934) Bir Murabbai:

Makâm-ı pâk-ı ceddü'l-enbiyâ eşref-mekândır bu
Usât-ı ümmet-i merhûmeye dâru'l-emândır bu
Edeble ser-fürû et kim makarr-ı kudsiyândır bu
Velîler mecma'ı hem mehbit-i kerrûbiyândır bu
Gözün aç âyet-i “yâ nâri küni” emrin idrâk et

Irağ ol gill u gışdan merd isen dil-hânesin pâk it
 Gubâr-ı âsitâna yüz sürüp her dem özün hâk et
 Mahall-i lihye-i pâk-i habîb-i ins ü cândır bu
Tarîk-i Kadîrî âyînidir evrâd u ezkârı
 Kulûb-ı sâlikâna cân bağışlar feyz-i envârı
 Bu dergâha gulâm olmak degildir herkesin kârı
 Makâm-ı cedd-i pâk-i hazret-i fahr-i cihândır bu
 Bu hâke evliyâ mecmû'ası dense sezâ ey cân
 Kim olmuş hâkine **Abdâl Muhammed** sıdk ile mihmân
 Husûsan **Mürşid-i Şehr-i Ruhâ** geldi **Dede Osmân**
Dede Eyyüb içinde bir mu'allâ âsitândır bu
 Tavâf et çıkma ey züvvâr Beytu'llâh-ı sânîdir
 Kim anın kethüdâsı Ka'be-i ulyâyı bânîdir
 Eminâ mâsivâyâ verme dil zirâ ki fânîdir
 Gubâr-ı hâkine yüz sür gülistân-ı cinândır bu

3.1.3. Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin Halîfeleri (Halîl Hâfız Rûhâvî, Mustafâ Ayntâbî, Mustafa Hısn-ı Mansûrî ve Ömer Hüdâyî Kövengî)

Halîl Hâfız Ruhâvî, 1832 de doğmuş 1907 yılında vefat etmiştir. 1880 tarihinde Mevlîd-i Halîl Câmisine imam olarak atanmıştır. Halîl Hâfız Rûhâvî'nin, irşâd izni talep ettiği dilekçesinde, Dede Osmân Avnî Ruhâvî ile ilgili önemli bilgiler yer almaktadır. “..Halep Vilâyeti'nin Urfa Şehri'nde Halîlürrahmân Gölü civârında, Vakıflar Bakanlığı'na bağlı Mevlîd-i Halîl Aleyhisselâm Tekkesi vakfından karşılanmak üzere, yıllık 1500 kuruş vazîfe ile beratsız olarak, eskiden beri uygulandığı şekilde, irşâd vazîfesini icrâ eden, hulefâ-yı tarîkat-ı âliyye-i Kâdiriyye'den, ibâdet ve takvâda yücelen büyüklerin meşhûrlarından, yetmiş yıldan beri zühd ve takvâ yolunda varlığını fenâ kılmış, Dede Eyyüb Efendi Oğlu Ebdal Muhammed Efendi Oğlu Mevlânâ Dede Osman Efendi Hazretleri Allah onların sırlarını mukaddes kılsın...” (Karakaş, 1996: 44-45).

Hâfız Halîl, bu dilekçesinde, Dede Efendi'den ilim tahsîl ettiğini ve seyr u sülûk yaptığını, yüce bir meclîs huzurunda imtîhâna tâbi tutulduğunu, bu meclisteki âlimler ve meşâyih'in kendisine

ilmî ve tasavvufî icâzet verip irşâda ehil olduğunu belgelediklerini belirtmektedir. Bunun üzerine, bir fermanla, Dede Efendi'den maddî ve ma'nevî ilimleri tahsîl eden Halîl Hâfız Ruhâvî, Mevlîd-i Halîl Aleyhisselâm Dergâhı'nın postnişînliğine resmen atanmıştır.

Ayntâbî Mustafa, 1921 yılında, Hâfız Halîl Rûhâvî'den on dört yıl sonra vefât etmiş, Mevlîd-i Halîl Dergâhı avlusundaki küçük kabristanda, Hâfız Halîl Rûhâvî ile aynı kabre defnolunmuştur. Bu zâtın zikir meclisleri Ayntâbî'de varlığını sürdürmektedir. *Gaziantep'te yok edilen câmiler* adlı eserde, târihî Deveci Mescîdi'nin aynı zamanda, Dede Osmân Avnî'ye bağlı bir Kâdirî dergâhı olduğu ve Kuşadalı İbrâhîm Halvetî'nin Antepli halîfesi Aydî Baba'nın yeğeni Arap Baba'nın, Dede Osman Avnî Baba'ya bağlı olup bu dergâhta irşâd görevini yürüttüğü belirtilmektedir. (Şâhiner, 1995: 51). Arap Baba'nın, Ayntâbî Mustafa ile ilgisini tespit edemememize rağmen, Dede Osman Avnî Baba'nın irşâd halkasının Gaziantep'te ki bir uzantısını oluşturduğu kesindir.

Seydî mahlası ile 401 beyitten oluşan bir *mevlûd* yazan Seyyid Muhammed Ali Rızâ'nın, Mustafa Baba'nın (k.s.) bağlılarından olduğu anlaşılmaktadır. Eserin istinsah tarihi 1342 (1924) yılı yani Mustafa Baba'nın vefâtından 3 yıl sonradır. Eser, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Koleksiyonu 7161/1 numarada kayıtlı olan 169 varaktan oluşan bir yazmanın 1a-10b varakları arasında yer almaktadır. Eserin 11a nolu varakında müellif hakkında bilgi verilmektedir. *Turuk-ı Âliyye-yi Kâdiriyye'den mezun Gaziyantab Vilâyetinden eimme-i silk-i kurradan İmam Şeyh Seyyid Muhammed Ali Rızâ esrâr-ı rahmetullah aleyhi 'l-Bâri hakîrin dâd-ı Hak'la meydana getirdiği âsâr-ı feyzmedârlarıdır 1342*. Adı geçen eserde mevlûd metninden sonra 1 ilâhî ve *geldim* redifli 2 gazel bulunmaktadır.

Şeyh Osmân Dede'ye himmete geldim
Hâlimi arzı ben hâcete geldim
Görmüşem çok cefâ rakîb elinden
Yüz çevirip şeyhe hizmete geldim
Şeyhimin izine gitmek isterim
Gayrıdan geçmişem vahdete geldim
Urfadır şeyhimin merkad-ı pâki
Yüzümü sürmeye devlete geldim
Koymuşam meydana bu cism u seri
Virmeğe cânımı Hazret'e geldim
Seydî'yem mürşîdim seyyidu'l-Pîrân
Görmeye ben onu halvete geldim

Pervâneyim nâra yanmağa geldim
Bülbülüm gülzâre konmağa geldim
Mürşîd-i kâmil Şeyh Mustafâ Baba
Mâsivâdan ana yunmağa geldim
Varlığım terk idip olmuşam uryân
Şeyhime nâmeler sormağa geldim
İçmişem çün mey-i zü'l-Celâlî'den
Şeyhimin destinden kanmağa geldim
Girmişem meydâne al kan olmağa
Şeyhime ben anı tanmağa geldim
Mürşîdin bahrine olmuşam ğavvâs
Soyunup ol bahre banmağa geldim
Yüz sürdüm şeyhimin hâk-i pâyine

Çevresine anın konmağa geldim
Seydîyem Şeyh Mustafâ'nın bendesi
Cân virup cânânı bulmağa geldim

Hısn-ı Mansûr, Adıyaman İlimizin eski adıdır. Sarı Şeyhoğlu ismi ile anılan Hısn-ı Mansûrlu Mustafâ Baba (1839-1920), Adıyaman'da Hoca Ömer Mahallesi Câmisinde imamlık yapmıştır. Hoca Ömer Mahallesi'nde bulunan Hasan Mekkî türbesinde medfûndur. Hısn-ı Mansûrlu Mustafâ Baba'ya bağlı Besni İlçesi Kâdiriyye Dergâhı'ndaki silsile-i şerîfede, Osman Avnî Rûhâvî'nin, Abdülkâdir Geylanî'ye üçüncü bir koldan intisâbının Muhammed Sa'dî el-Ezherî el-Hamevî el-Kâdirî vâsıtası ile gerçekleştiği görülmektedir.

260 Nolu Adıyaman şeri sicilinin muhtelif yerlerinde Sarı Şeyhoğlu Şeyh Mustafa Efendinin ismi geçmektedir: "...Hoca Ömer mahallesi ahâlîsinden ve teb'a-yı devlet-i müşârün-ileyhâdan Sarı Şeyhzâde Ömer Efendi bin Şeyh Mustafa Efendi...", "...Hoca Ömer mahallesi ahâlîsinden ve teb'a-yı Devlet-i Âliyyeden Sarı Seyhzâde Osman Efendi ibn-i Seyh Mustafa Efendi...", "...Hısn-ı Mansûr kazasının Hoca Ömer mahallesi ...mahalle-i mezkûre imamı Seyh Mustafa ibn-i Sarı Seyh...", "...Hısn-ı Mansûr'un Hoca Ömer mahallesi sakinlerinden zatı mahalle-i mezkûre ahâlîsinden Osman Efendi bin Seyh Mustafa Hoca Ömer mahallesi imamı Mustafa Efendi ibn-i Sarı Seyh...", "...aslen Hoca Ömer mahallesi halkından olan ve Sarı Seyhzâde Osman Efendi, Seyh Mustafa Efendi ...", "...Adıyaman'ın Hoca Ömer mahallesi...imamı Seyh Mustafa...", "...Adıyaman'ın Hoca Ömer mahallesi halkından Seyh Mustafa oğlu Osman Efendi...", "...Hoca Ömer mahallesi imamı Mustafa Efendi..", "...Hoca Ömer mahallesi imamı Seyh Mustafa Efendi..." (Kanadıkırık, 2005) ibârelerinden, Hısn-ı Mansûr'lu Mustafa Baba'nın, Hısn-ı Mansûrda bulunan Hoca Ömer câmisinin imâmı olduğu, *Sarışeyhoğlu Şeyh Mustafa* nâmıyla isimlendiği, Ömer ve Osmân isimli çocuklarının bulunduğu anlaşılmaktadır.

Kövenkli Ömer Hüdâyî, Dede Osmân Avnî Rûhâvî'den ahz ettiği Kâdiriyye ekolünü Anadolu'da intişâr ettiren evliyânın büyüklerindendir. Elazığ'ın Kövenk köyünde medfûndur. Halîfelerinden Muharrem Hilmî, Hüdâyî'nin Tercüme-i Hâli ile Menâkıb-ı Celîlelerini şöyle anlatır: "*Hacı Ömer Hüdâyî Baba (k.s.)*, çok zikir yapmaya ve huzûr-ı karara o kadar sa'y ve ikdâm eylemişti ki tasarrufât-ı hâsse-i Rabbâniyyeye mazhar olmuş, *Kâdir ve Kayyûm olan Allahu Teâlâ*'nın vehb etmesi yolu ile feyzyâb olarak ledün ilmlerinin kapılarını açmış olmakla, *Nebî Hızır Aleyhisselâm* ile mânen görüşmüş, *Merv*'de *Ebâ Müslim Teberdar*'da, *Hızır aleyhisselâm* ile zâhiri mülâkata vaad ile emr u işâret alarak hemen *Merv*'e doğru yola çıkıp *Merv*'e ulaştıkları zaman, *Hızır Aleyhisselâm* ile zâhiren görüşme şerefi ile müşerref olup, esnâ-yı ifâzada *Hızır Aleyhisselâm*, Cenâb-ı Şeyhin (*Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın*) fem-i saadetlerine (mübârek ağızlarına) bir nefha üflemiş olmakla ledünni ilim kapılarının mânen açılması günbegün hâsıl olmuştur. Dergâhına hergün yaklaşık ikiyüz-üçyüz civarında ziyaretçi ve sâlikan gelip sohbetlerinden istifade ederlerdi. Herkesin haline göre kelâm eder, katı kalbleri yumuşatır, *Hakk'a* (c.c.) çekerti. *Hacı Ömer Hüdâyî*, *Arapkirli Ömer Ruhânî*'den hilâfet aldıktan sonra da ziyaret ve hizmetlerine, *Ömer Rûhânî'nin* irtihallerine kadar devam etmişlerdir. Hacı Ömer Hüdâyî Baba, seyahat ettiği zamanlarda Hac etmiş ise de, Arapkirli Ömer Rûhânî Baba'nın ona halîfelik vermesinden sonra, yetiştirdiği birkaç arkadaşı ile tekrar

hacca gidip hacdan dönerken sâdât-ı kirâmdan ve mürşid-i ızâmdan, üstâzü'l-küll fi'l-küll olan kutb-i zamân fi dâire-i imkân, şeyhu's-şuyûh mevlâna ve melceinâ eş-Şeyh es-Seyyid Dede Osman Ruhâvî Hazretleri ile görüşmüş ve nezd-i devletlerinde birkaç gün ikamet etmiş ve o esnâda Kutb-i Müşârunileyh tarafından bir iki teveccüh etmekle vârid olan manevî emir üzerine, Cenab-ı Şeyh'e, Tarîkat-ı Kâdiriyye'den hilâfet verip adı geçen kutb hırcasını, Cenâb-ı Şeyh'e giydirip Kâdirî tarîkâtını yürütmek suretiyle irşâda memur edip Harput'a göndermiştir" (Necâtî, 2000a: 25).

Kövenkli Hacı Ömer Hüdâyî'nin, *Dîvân* ve *Vasiyyetnâme* adlı iki eseri bulunmaktadır. Bu eserler, Muharrem Hilmî'nin el yazmaları halinde günümüze kadar ulaşmıştır. Vasiyyetnâmenin elyazması ikinci bir nüshasının aslı, Hacı Mustafa Hayri Baba Elyazmaları Arşivinde mevcut olup bir kopyası, Kövenk'te Külliye-i Hüdâyî'de sergilenmiştir.

Hacı Ömer Hüdâyî'nin Dîvânındaki şiirler, ilâhî aşkın yoluna işâret eden, Hak (c.c.) yolcularının yapması gerekenleri ve onların hallerini beyân eden hikmetli sözleri içerir. O'nun, Abdulkâdir Geylânî'ye seslenen bir şiirinin sâdeleştirilmiş hâli şöyledir:

“Yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ben, sana bağlandım, senin yoluna girdim. Sen, benim elimden tut, destgîrim ol yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ah! Ne kadar çalıştım ise, kabir-i şerîfine süz sürmeye, bir yol bulamadım, bir çârem olmadı. Ne edeyim! Ayrılığının derdini çekmeye takatim kalmadı. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Gerçek âşıklar, Allahu Teâlâ'nın sevgisinden başkasını ne etsin. Senin bu mübârek yoluna girenler mânâ âleminin inci ve mercanlarını toplarlar, Allah Teâlâ'nın sevgisini elde ederler. Çünkü Senin bu mübârek yolun, tâ merdlerin pâdişâhı olan İmâm Aliyyü'l-Mürtezâ'ya (k.v.) ulaşır. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ey Hak yolunun yolcusu! Allah Teâlâ'nın emrinden gâfil olma, o emirleri yerine getir. Dünya işlerine de fazla dalma. Bu mübârek yola aşksız olarak girenler, yolda birer birer dökülür, Allah Teâlâ'ya vuslat edemezler. Bu yolda aşk gerektir. Bu mânevi yolda, yol kesen harâmiler vardır, bazı yolcuların bütün mânevi kazançlarını alıp giderler. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ey tâlib! Bu sözlerim gerçektir, buna inan! Âhiret âlemine göçme vakti yaklaştı, bu gaflet uykusundan uyan artık! Bu mübârek yolun eşiğine baş koyanların, kalblerinden dünyâ sevgisini çıkarıp atması gerekir. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Varsın, isteyen cennet arzusu ile Hakk'a kulluk yapsın. Benim kulluktan maksadım ise Allahu Teâlâ'nın Dîdârî'nı ve Cemâlî'ni müşâhade etmektir. Sen, benim elimden tut, destgîrim ol yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî" (Necâtî, 2000a: 28).

Kövenkli Hacı Ömer Hüdâyî'nin Aruz vezninin *mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün* kalıbı ile yazılan kitâbesinde:

*Dedim târih vefâtına dü çeşmime dolan kanla
Mukîm-i cennet-i ulyâ ola yâ Râb Ömer Baba*

mısraları ile, vefât tarihi olan 1322 yılına tarih düşürülmüştür.

3.1.4. Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin Vakfettiği Kitaplar

Dergâh içerisinde İbrâhim Aleyhisselâm'ın doğduğu mağaranın bitişiğinde, Dede Osman Avnî Ruhâvî'ye ait tesbîh, külâh, tâc, keşkûl, sancaklar, şamdanlar, muînler, yazma Kelâm-ı Kadîm'ler, Gülşehrîli Âşık Paşa'nın *Garibnâme* adlı eseri sergilenmiştir. Âşık Paşa'nın

Garibnâme’si üzerinde yaptığımız tetkikte, hâşiye kısmında, aşağıda sâdeleştirek verdiğimiz şu önemli vakıf kaydına rastladık: “*Bu kitâbı, nebîlerin atası İbrâhîm Aleyhisselâm Makâmı’nın hizmetçisi olan, Ruhâvî Şeyh Dede Osmân, Cenâb-ı Hakk’ın rızâsı için Mevlîd-i Halîl Medresesi’ne vakfetmiştir. Bu kitabı okumak isteyen bundan alıkonulmamalıdır. Bu kitabın buradan dışarı çıkarılabilmesi için kuvvetli bir rehin ve kefil gerekir*” yazılıdır. Âşık Paşa, milâdî 1272 yılında Kırşehir’de doğmuştur. Yine milâdî 1332 tarihinde Kırşehir’de vefat etmiştir. O devirde Kırşehir’in ismi *Gülşehridir*. Âşık Paşa’nın Türkçe olarak yazdığı 10592 beyitten meydana gelen *Garibname* adlı eseri, en dakîk tasavvufî konuların Türkçe îzâhını yapar. Eser on bölümden meydana gelmiş her bölüme on tasavvufî kıssa konulmuştur. Dergâh’ta bulunan nüsha, Kerkük’lü Hasan İbn-i Dervîş’in, Hicrî 969 tarihli el yazmasıdır. Ramoy Sofî’nin Hicrî 1286 tarihli el yazması Kur’ân-ı Kerîm’i, Hâfız Abdülkerîm Feyzi bin Mustafa Erzincânî’nin (Culhazâde), Hicrî 1251 tarihli El Yazması Muhammediyye kitabı, Elyazması başka bir Kur’ân-ı Kerîm, Ömer bin Muhammed’in Hicrî 1255 tarihli el yazması Umdu’l-İslâm kitabı da dergâhda sergilenen eserler arasındadır. Bu eserler, aşağıda isimler verilen vakfedilmiş kitapların bir bölümünü teşkil eder (Necâtî, 2000a:45).

Dede Osmân Avnî Rûhâvî’nin, Mevlûd-i Halîlû’r-Rahmân’a vakfettiği kitapların isimleri ve adetleri Urfa’da *Vakıf Kitaplar Üzerine Bir Değerlendirme* adlı makalede ele alınmıştır: “Dört adet Yazma Kelâm-ı Kadîm (Kur’ân-ı Kerîm), dört adet basma Kelâm-ı Kadîm (Kur’ân-ı Kerîm), bir cilt Ahmedîyye (Kitabı), bir cilt Türkçe Âşık Paşa (kitabı), bir cilt Müzekki’n-Nüfûs (nefisleri tezkiye edici, Eşrefoğlu Abdullah Rûmî tarafından yazılmıştır), İki cilt Abdülkâdir Geylânî’nin menâkıbına ait Behcetü’l-Esrâr (Sırlar Bahçesi), bir kıt’a yazma Menâkıb-ı Evliyâ (Evliyâ Menkıbeleri), bir cilt Muhammediyye (Kitabı), iki cilt Zübdetü’l-Âsâr (Eserlerin Özü), bir cilt Akâide Dâir Hadisler, bir cilt Nâtiku’l-Gayb (Gaybın Dili), bir cilt Türkçe Muhammediyye (Kitabı), iki cilt Tefsîr-i Tıbyân (Kur’ân-ı Kerîm Tefsîri), bir cilt Risâle-i Zikrullah (Zikrullah Risâlesi), bir cilt Mantûk-i Lugat Tercümesi, bir cilt Risâle Mecmûası, bir cilt Şerh-i Hidâye (Hidâye adlı Fıkıh kitabının Şerhi), bir cilt Müzekki’n-Nüfûs, üç cilt Ravzatü’l-Ahbâb (Dostlar Meclisi), bir cilt Siyer-i Kebîr Tercümesi (Peygamber Efendimiz’in (a.s.) Hayatı), bir cilt Avdet-i İslâmiyye, bir cilt Menâkıb-ı Evliyâ (Velîlerin Menkıbeleri), bir cilt Menâkıb-ı Sultânü’l-Ârifîn (Âriflerin Sultânı’nın Menkıbeleri), bir cilt Behcetü’l-Esrâr-ı Abdülkâdir Geylânî (Abdülkâdir Geylânî’nin Menkıbelerini içeren Arapça Eser), bir cilt Mürşidü’l-İbâd (Kulların Rehberi), bir cilt Ceybu’l-Ebrâr, bir cilt Tercüme-i Nefâhât (Nefhâtü’l-Üns Kitabının tercümesi), bir cilt Menâkıb-ı Celâluddin-i Rûmî (Celâluddîn-i Rûmî’nin Menkıbeleri), bir cilt Tezkire-i Hazret-i Baba Süleyman, bir cilt Risâle, bir kıt’a yazma Şerhu Kenzî’l-Menâkıb (Menkıbeler Hazînesinin Şerhi), bir cilt İmâdül-İslâm, bir cilt Menâkıb-ı Hulefâ-i Râşidîn (Dört Halîfenin Menkıbeleri), bir cilt Kara Dâvud Delâil-i Şerîf Şerhi (Evrâd Kitabı), bir cilt Tenbîhu’l-Ğafilîn (Ğâfilleri Uyarış)” (Kurtoglu, M., Karakeçili, E., 2015).

Dede Efendi’nin Mevlîd-i Halîl Zâviyesi’ne vakfettiği kitaplar, tefsîr, akâid, hadîs, fıkıh, siyer ve tasavvuf ilimleri ile alâkalıdır. Dede Osman Avnî’nin dergâhda bu kitapları okuduğu, okuttuğu ve ulûm-i şer’iyyeye vâkıf olduğu açıktır. Adı geçen kitaplar ışığında Dede Efendi’nin irşad metodu hakkında şu sonuçları çıkarabiliriz:

Dede Efendi Allah Teâlâ’nın zikr-i şerîfini ferdî ve toplu halde icra ettirip, Kâdirî yolunun feyzini uşşâkın kalbine îsal ettiği gibi ulûm-i İslâmiyye ile de tâlipleri tezyîn etmiştir. Tefsîr-i Mevâkıb, Tefsîr-i Tıbyân, Akâide Dâir Ehâdis, Şerh-i Hidâye, Siyer-i Kebîr Tercümesi, Menâkıb-ı Hulefâ-i Râşidîn kitapları bu hususa özellikle ışık tutmaktadır. Tasavvufî Eserler olarak, Müzekki’n-Nüfûs, Behcetü’l-Esrâr-ı Abdülkâdir, Menâkıb-ı Celâleddin-i Rûmî, Tenbîhu’l-Ğafilîn, Türkî Âşık Paşa Kitabı, Muhammediyye kitapları da yine Osmanlı

Döneminde Dergâhlarda okunan belli başlı eserlerdendir. *Akâid-i Hak, âmâl-i sâlihât, ahlâk-ı hamîde*, bütün Allah (c.c.) dostlarının irşâd metodunun gayesi olduğu gibi, ekâbir-i evliyâdan olan Dede Osmân Avnî Rûhâvî'nin de irşâd metodunun temelinde bu unsurların bulunduğunu, adı geçen vakfedilmiş kitaplardan anlıyoruz.

4. SONUÇ

Kâdiriyye yolunun büyüklerinden Nesl-i Pâk-i Rasûlullâh'a (a.s.) mensûb Bekir'in oğlu, Eyyûb'un oğlu, Ebdâl Muhammed'in oğlu Dede Osman Avnî Rûhâvî, Halep vilâyetinin Urfa Sancağı'nda bulunan Mevlîd-i Halîl Dergâhında 70 yıl boyunca uşşâk-ı ilâhînin kalblerine feyz-i ilâhiyi, nûr-ı Muhammedî'yi ulaştırıp zühd ve takvâ yolunda onların irşâdına sa'y u gayret göstermiş, 1883 yılında bu fânî âlemden ebedî âleme göçmüştür. Bu kutsal gönüllü velî, Mevlîd-i Halîl Dergâhında bulunan küçük kabristanda defn-i hâk-i gufrândır.

Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin, Abdulkâdir Geylânî'ye, üç ayrı koldan müntesib olduğu ve tasavvufun bütün kemâlâtını kendisinde cem ettiği, yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır. Eyyûb Urfevî, Muhammed Ezherî ve Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî vâsıtası ile gerçekleşen bu bağlılıklarla, Dede Osman Avnî Rûhâvî, Anadolu'da Kâdiriyye'nin intişârının en büyük âmili olmuştur.

Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin yaşayıp yaşatmaya çalıştığı zühd ü takvâ hayâtı, her devirde Hak yoluna sülûk etmek isteyenler için mükemmel bir imtisâl nümûnesidir. Tasavvufa ve tasavvufun asıl amacı olan Hakk'a kul olmak için onun rızâsını kazanma yoluna engel olan ve bu yolun sâf ve berrâk suyunu bulanık hale getiren her türlü dünyevî çıkarların, nefsânî ve ahlâkî bozuklukların ortadan kaldırılması, gerçek tasavvufun yaşanması ve yaşatılması için Dede Osman Avnî Rûhâvî ekolünden alınıp uygulanabilecek pek çok prensip mevcuttur.

Her türlü bulanıklıktan arındırılmak istenen zühd ve takvâ yolunun bu prensipleri, Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin halîfesi Halîl Hâfız'ın resmî yazışmalarında gayet açık bir şekilde görülmektedir. Dergâhların vakıflar nezâretine bağlı ve resmî otoritenin kontrolü altında olması, dergâhlarda görev yapacak zevâtın bir kâmilden seyr u sülûkte bulunmuş olması, ulemâ huzurunda imtihana tâbi tutulması ve irşâda yeterliliğinin ispatlanması ve belgelendirilmesi, irşâd vazîfesinde bulunabilmek için en yüksek otorite tarafından bir fermân ve berât verilmiş olması, verilen beratta kusursuz hizmet etmek şartının konulması, kendisine berât verilen zâtın ma'îşetinin vakıflar nezâretince karşılanması ve görevlinin irşâd vazîfesinden başka bir işle meşgûl olmasının önüne geçilmesi, bu prensiplerin en önemlilerindendir.

Verilen beratta kusursuz hizmet şartının özellikle zikredilmesi dikkate şâyan bir durumdur. Bu şartları hâiz olan bir irşâd sistemi, inkırâza uğramayacak, kullarla Allah Teâlâ arasında muhabbet bağını güçlendirip, onları kitap ve sünnetin ışığında, Allah Teâlâ'nın ebedî rızasına taşıyacaktır.

Şer'î siciller, vakıf kayıtları ve kitâbeler üzerinde yapılan araştırmalar, Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin hayatını, ilmini, sûretini, sîretini, tasavvufî şahsiyetini daha iyi anlamamıza yardımcı olmuştur.

Onun îtikâdını ve tasavvufî düşüncesini, târihî Mevlîd-i Halîl Mescidi'nin duvarında bulunan şu kitâbe, en güzel şekilde dile getirmektedir:

Çirâğ-ı mescîd u mihrâb u minber (Mescîdin, mihrâbın ve minberin cirâğı olan Hazret-i Muhammed Mustafâ Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve o'nun (a.s.) dört seçilmiş yârı) *Ebûbekir, Ömer, Osmân u Hayder*. Burada Hayder kelimesi, İmam Aliyyü'r-Mürtezâ (r.a.) için kullanılmıştır.

Hulefâ-i Râşidîn'in (r.a.) tasavvuf ekollerindeki mânevî mevkisine çok mânidâr bir şekilde işâret eden bu mısralar, bütün Hak yolcularına sahîh bir itikadın ve gerçek Rasûlullah (a.s.) aşkının ipuçlarını vermektedir. Her biri gökteki yıldızlar gibi olan Hulefâ-i Râşidîn'i (r.a.) sevmek, tasavvuf ekollerinde kemâlâtın başlangıcı olarak addedilmiş, onların isimleri dergâhların duvarına kazınmış, mürşid-i kâmillerin en önemli işâreti olan taçlarına işlenmiş, Rasûlullah'ın (a.s.) İsm-i Şerîfi ile birlikte devrân zikirlerinin arkasından toplu olarak söylenmiştir. Dede Osmân Avnî Ruhâvî ekolünün en büyük temsilcilerinden birisi olan Hacı Mustafa Hayri Malatyevî'nin dört dilimli Kâdiriyye tâcının her bir dilimine Hulefâ-yı Râşidîn'den (r.a.) birisinin ismi gelecek şekilde, Ebûbekir, Ömer, Osmân ve Alî isimleri işlenmiştir.

Tasavvufun amacı, kulun gönül âlemini, bütün duygu, düşünce ve hareketlerinde Allah Teâlâ'yı görüyormuşçasına bir hâlet-i rûhiye ve ihlâsa büründürmek, kalbin nefsânî arzularından arındırılıp Allah Teâlâ'ya yönelmesini sağlamak, şevk ve muhabbetle, ibâdetleri yapmasını kolaylaştırmaktır. Bütün bunlar için, rabîta, zikir, günlük evrâd, farzlar dışında nâfile ibâdetler, insanlara hizmet gibi pek çok metod ortaya konulmuş, tasavvufî ekoller ve onların kâmil mürşîdleri, bu metodlarla sâliklerinin gönül âlemlerini terbiye ve tezkiyeye sa'y etmişlerdir.

Asrımız insanının en çok muhtâç olduğu gönül huzurunu teminde bulunmaz bir iksîr olan tasavvufun, meyvelerini verebilmesi için, sağlam bir irşâd sisteminin tesis edilmesi, zâhirî ve bâtinî ilimlerle mücehhez, kitap ve sünnete bağlı, Allahu Teâlâ'nın Rızâ-yı Şerîfini her şeyin fevkinde tutan kâmil terbiyecilerin, tasavvufî ekollerden yetiştirilmesi, aslî vazifeleri olan irşâd görevlerinin hakkı ile yerine getirmelerinin sağlanması, dünyevî menfâatler için tasavvufî yaşantının istismârına yol açabilecek her türlü hâl ve davranışın onlardan men edilmesi ve irşâd hizmetlerinin, bu sahada söz sâhibi, resmî yetkili ve sorumlu, tasavvufî eğitimden geçmiş, tasavvuf ilminde kemâle ermiş, kemâli ehline bilinen kâmil bir mürşidden icâzet almış, hâl ehli ulemâ tarafından denetlenmesi, yanlışların düzeltilmesi, kitap ve sünnetten sapmaların önlenmesi gerekir.

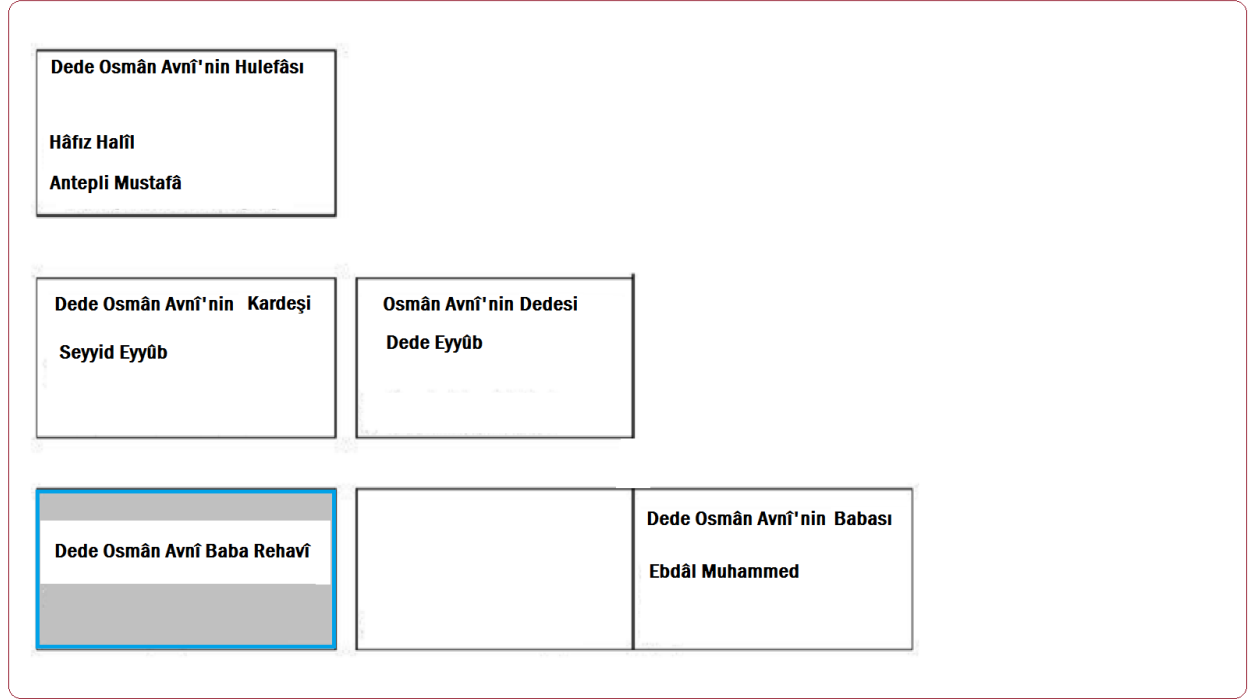
Bu husus, bütün İslâmî ilimlerin ekollerinde önem arzettiği gibi, aslı itibârı ile duyu organları ile hissedilmeyen ve tamamen kalbin güzel ahlâk ile ahlaklanmasını hedef almış mânevî bir ilim olan tasavvuf ilminin ekollerinde de fevkalâde önemlidir. Tasavvuf târihinde cereyân etmiş pek çok örneğin ele alınıp incelenmesi, doğru ve sağlam örneklerin seçilip rehber edinilmesi, yanlış örneklerin ayıklanması, çağımız insanının mânevî problemlerinin çözümünde önemli rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

- Alpay, B. (1986). *Şanlıurfa Şâirleri*, Şanlıurfa, Dal Yay.
- Ceylânî, es-Seyyid Muhammed Sa'dî el-Ezherî (1311). *Zammu'l-Ezhâr ilâ Tuhfetü'l-Ebrâr*. Matbaatü'l-İlmiyye.
- Dımeşkî, Abdülmecid bin Tâhâ (1971). *İthâfu'l-Ekâbir Sîretü ve Menâkıbu'l-İmam Muhyiddîn Abdülkâdir el-Geylânî el-Hasenî el-Hüseynî*. Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- el-Geylânî, Seyyid Abdülkâdir (1276). *Mektûbât* (Tercüme: Refet Süleymân), İstanbul: Takvîmhâne-i Âmire Matbaası.
- Güler, G. (2014). *Urfa Dede Avnî Hezîresindeki Târihî Mezar Taşları*, Sûfî Araştırmaları, Sayı 9.
- Hasbî, Süleymân (1300). *Kitâb-ı Mirkât-ı Merâtib-i İlm-i Ledünnî fî Menâkıb-ı Abdülkâdir Geylânî*, İstanbul: Matbaatü'l-Osmâniyye.
- Haydârîzâde, İbrâhîm (1911). *Terâcim-i Ahvâl-i Sûfiyye*. Cerîde-i Tasavvuf, 4: 4-5. İstanbul: Matbaa-yı Ebi'z-Ziyâ, (13 Rebîülevvel 1329/14 Mart).
- Hilmî, M. (2007). *Risâle-i Hüdâiyye*, nşr. S. Ateş. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- Îzûlî, Muhammed Emîn (1909). *İcâzetnâme*, (Elâzığ Kövenk Hacı Ömer Hüdâyî Baba Külliyesinde).
- Kanadıkırık, İ. (2005). *260 Numaralı Hısn-ı Mansûr (Adıyaman) Kadı Sicillerinin 1.-122. Sahifelerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Karakaş, M. (1996). *Şanlıurfa Evliyâ ve Âlimleri*. Şanlıurfa: Şanlıurfa Belediyesi Kültür Yayınları.
- Karakaş, M. (2017). *Urfa'da Tasavvuf İzleri*, Şurkav. Yay.
- Karakaş, M. (2017). *Urfa'da Tasavvuf İzleri*, Şurkav. Yay.
- Karsî, M. Ö. (1399). *İcâzetnâme*, İsa Çelik Arşivi.
- Şâhin D. K. (2018). *Seyyid Muhammed Ali Rızâ'nın Mevlid'i*, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2018/2, c. 17, sayı: 34, ss. 539 - 572
- el-Kerkûkî, Abdurrahmân Hâlis (1284). *Kitabu'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerîf*, İstanbul: Rıza Efendi Basımhânesi.
- el-Kerkûkî, Abdurrahmân Hâlis (1302), *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.
- Kurtoğlu, M. (2015). *Şair Sakıb Efendi Hayatı, Vakfiyesi ve Vakfettiği Kitaplar*. Vakıflar Dergisi, 35: 107-154.
- Kurtoğlu, M., Karakeçili, E. (2015). *Urfa'da Vakıf Kitaplar Üzerine Bir Değerlendirme*. Vakıflar Dergisi, 43: 119-147.
- Necâtî, Ö. (1985a). *Kitabu'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerîf Tercümesi*, Ankara.
- Necâtî, Ö. (1985b). *Haydârîzâde İbrâhîm'in Bir Makalesi*, Ankara.
- Necâtî, Ö. (2000a). *Eş-Şeyh es-Seyyid Dede Osman Avnî Baba Rûhâvî (k.s.)*, Ankara.
- Necâtî, Ö. (2000b). *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi Metni*, Ankara.
- Öğüt, M. H. (2016). *Hacı Mustafa Hayri Baba*, İstanbul: Mega Basım Yayın.
- Öksüzöğlü O. (2015). *Şanlıurfa Dergâh Câmii'nde Yapılan Tarikat Usûlleri ve Müzikal Analizleri*, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Ün.
- Rûhâvî, Yusuf Nabî b. Abdillâh (1392). *Dîvân-ı Nâbî*, İstanbul: Şeyh Yahyâ Efendi Matbaası.
- Senedü Silsileti's-Sâdâtî'l-Kadirîyye*, 06 Mil Yz A 952.
- Silsilename-i Meşâyih-i Kâdiriyye* (Adıyaman Besni İlçesi Halîl Baba Dergâhında).
- Şâhin D. K. (2018). *Seyyid Muhammed Ali Rızâ'nın Mevlid'i*, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2018/2, c. 17, sayı: 34, ss. 539 - 572
- Şâhiner, N. (1995). *Gâziantep'in Yokedilen Câmileri*, İstanbul: Şehîd Kâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları.

et-Tâdifî, Muhammed bin Yahya el-Hanbelî (t.y.), *Kalâidu 'l-Cevâhir*, Mısır: Matba'atü Abdu'l-Hamîd.

EKLER

Ek 1. Dede Osman Avnî Baba Rehavî'nin bulunduğu Kabristan (Ömer Necâtî Arşivinden).

Ek 2. Dede Osman Avni Rûhâvî'nın Ayakucu Dikmesi (Ömer Necâtî Arşivinden).

Katre-i eşkimle Rûmî, fevt-i târîhin dedim
Kurb-i Hakk'ı Tuttu menzil, münzevî Osmân Baba

قرب حقي طوتدي منزل منزوي عثمان بابا

Hicrî 1300 Senesi Zilkâde Ayı

Ek 3. Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin Ayakucu Dikmesinde Vefât Târihinin Düşürüldüğü Mısralar (Ömer Necâtî Arşivinden).

Dede osman Avni Baba'nın (ks) Mevlid-i Halilurrahman Zaviyesine
Vakfettiği Kitaplar
Urfa Şer'iyye Sicilleri _ Numara- 225-599
Vakıflar Dergisi 43 Haziran 215- sayfa 141

۵۹۹
رہائے دورہ عنانہ افندیک مولود ضیق الامانہ وقف اینش اولوین کنا بلکہ بروہ ذرا سالی
واحد ازین قیوق بیامہ اولوہ
بازم کلوم قیوم بزم کلوم قیوم نقد برکب با صمدیہ نرکھا نوبت کتاب
نیکھنص برہمت الارضیہ افکار بازم صافیہ محمدیہ جمعہ از دعوت افزا
عقابہ در اہانت نا طوبیہ نقد فیضیہ رسالہ زکالہ خطہ لغات
رہائے دورہ نیکھنص افکار نقد فیضیہ روضہ الاحباب بزم سید کیریم عورت
صافیہ اولیا صافیہ سلطانہ العارینی اوہ رنقہ بہجت عارفانہ اکیلی شہ العباد
بزمہ الارباب برہمت نقشات صافیہ جلالہ ابن موی نرکھا روضہ بابکلیہ
رہائے دورہ نیکھنص شوق کنتہ القیوم عماد الاسلام صافیہ صافیہ روضہ اولوہ
نیمہ العارفین بازم محمدیہ کنا

Ek 4. Dede Osmân Avnî Baba Rûhâvî'nin Mevlid-i Halîlurrahmân Zâviyesi Vakfına Vakfettiği Kitapların İsimleri ve Cilt Sayıları.

(Mehmet Kurtoglu, Enver Karakeçili, Urfa'da Vakıf Kitaplar Üzerine Bir Değerlendirme, (Vakıflar Dergisi 43 -Haziran 2015), 141).

Dede Osmân Avnî Baba (k.s.) ile Abdurrahmân Hâlis'in (k.s.) yaşadığı zaman dilimlerinin mukayesesi

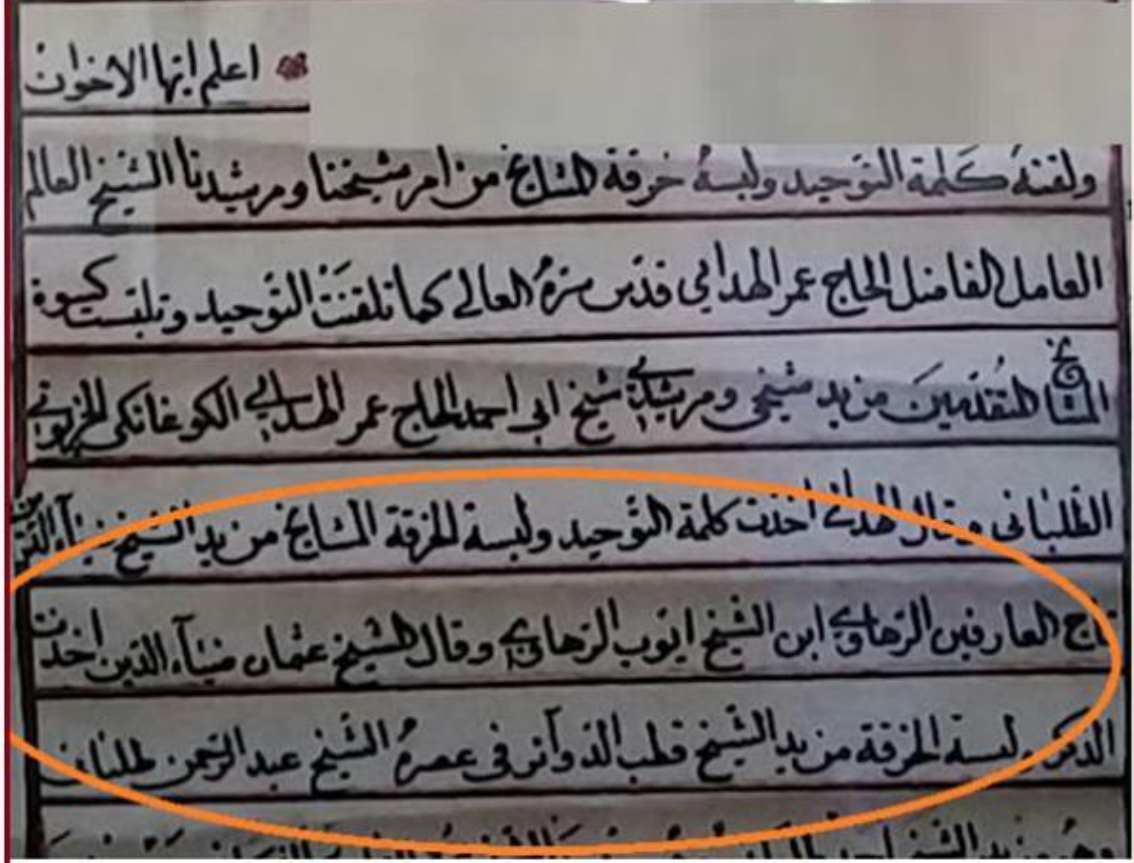
1780	Hâlis'in Babası Şeyh Ahmed'in (k.s.) Doğumu
1797	Hâlis'in (k.s.) Doğumu
1800	Hâlis'in dedesi Molla Mahmûd'un (k.s.) Vefâtı
1809	Hâlis'in Babası Şeyh Ahmed'in (k.s.) Kerkûk'te irşâd makamına geçmesi
1814	Dede Osmân Avnî'nin (k.s.) Urfa'da irşâd makamına geçmesi
1816	Hâlis'in (k.s.) Kerkûk'te Behcetü'l-Esrâr Tercümesini Tamamlaması
1841	Hâlis'in Babası Şeyh Ahmed'in (k.s.) Kerkûk'te vefâtı Hâlis'in (k.s.) Kerkûk'te seccâde-i irşâda oturması
1858	Hâlis'in (k.s.) Kerkûk'te vefâtı
1883	Dede Osmân Avnî'nin (k.s.) Urfa'da Vefâtı

Osmân Avnî (k.s.), Kardeşi, Babası ve Dedesinin yaşadığı zaman dilimlerinin mukayesesi

1781	Osman Avnî'nin (k.s.) Dedesi: Eyyûb bin Bekir el-Kâdirî'nin Vefâtı
	Dedesinin vefâtı ile irşâda bağlama yılı arasındaki süre 33 yıl
1814	Osman Avnî'nin (k.s.) Babası: Ebdal Muhammed bin Eyyûb el-Kâdirî'nin Vefâtı Osman Avnî'nin (k.s.) Kardeşi: Eyyûb bin Ebdal Muhammed el-Kâdirî'nin Vefâtı Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) irşâda başlaması
	Mevlid-i Halîl Dergahında Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) irşâd süresi 70 yıl
1883	Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) vefâtı

Ek 6. Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin Meşîhat Dönemi
(Ömer Necâtî Arşivinden)

Muhammed Emîn İzûlî (k.s.) İcâzetnâmesinde, Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) Silsile-i Şerîfî

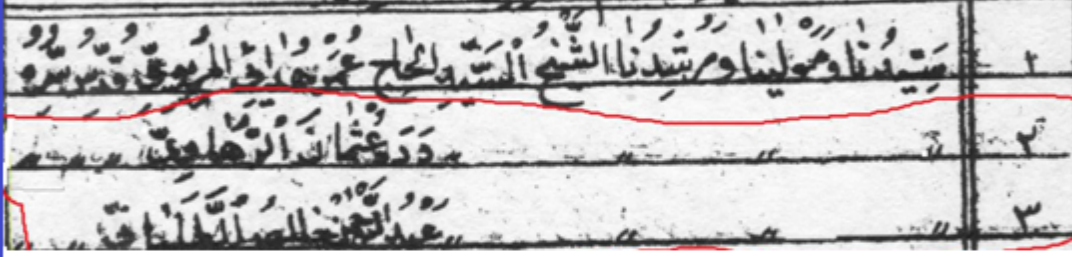

Hüdâyî (k.s.) dedi ki: Ben, Şeyh Ziyau'd-Din Tâcû'l-Ârifîn Rehavî'nin elinden kelime-i tevhîdî ahz ettim ve meşâyih hırkasını giydim

Osman Ziyau'd-Dîn der ki: Ben, asrında kutbu'd-devâir olan eş-Şeyh Abdurrahmân Tâlebânî'nin elinden, zikrî ahz ettim ve hırkayı giydim

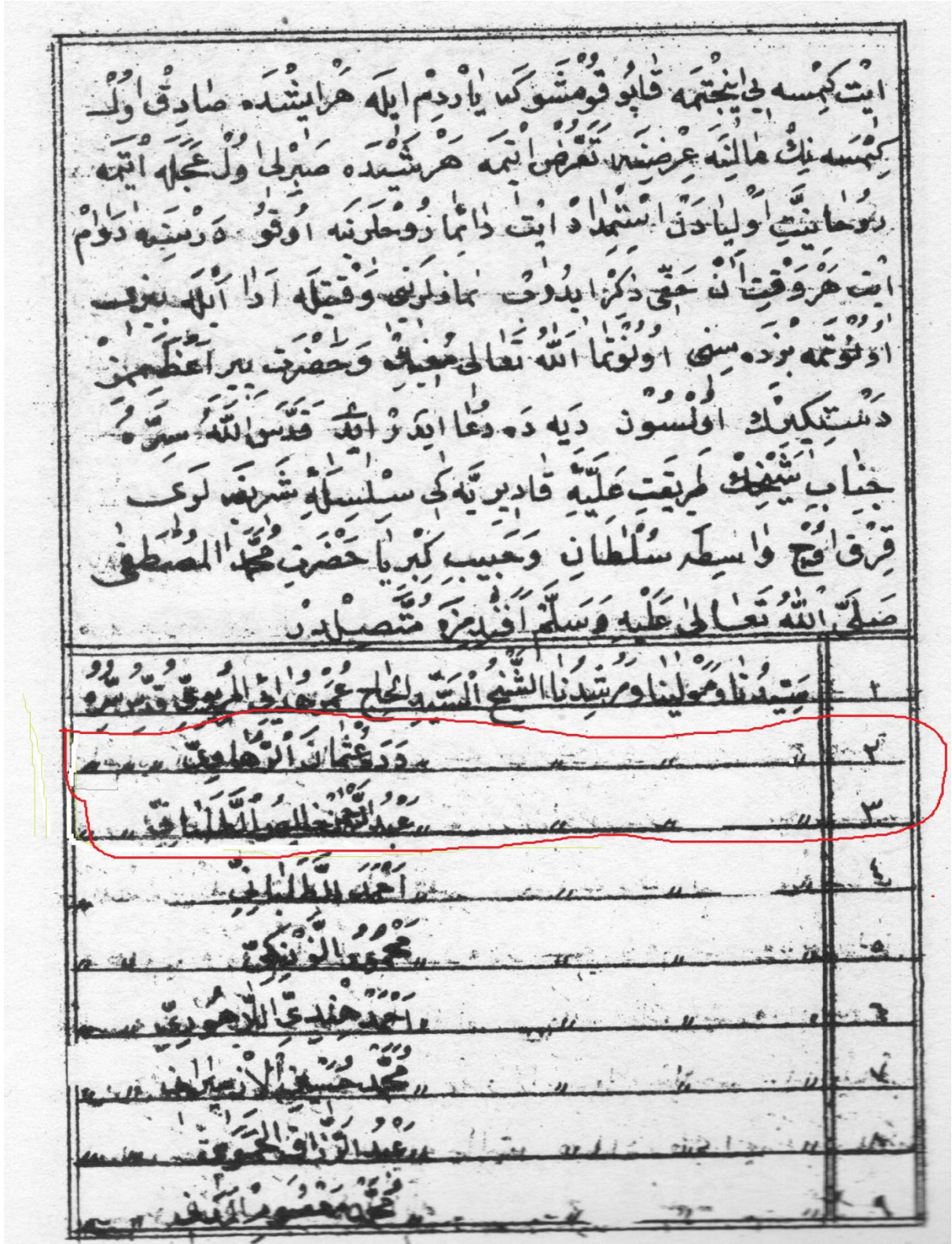
Ek 7. Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) Halîfelerinden İzûlu Muhammed Emîn'in İcâzetnâmesinde Silsile-i Şerîfe-i Hâlisiyye'den Abdurrahman Hâlis, Dede Osmân Avnî, Hacı Ömer Hüdâyî Bölümü (Elâzığ Kövenk'de Hacı Ömer Hüdâyî Baba Külliyesi'nde).

**Muharrem Sırrî'nin (k.s.) Risâle-i Hüdâiyye adlı Eserinde Hacı
Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) Silsile-i Şerîfî**

- 1-Seyyidinâ Mevlânâ Eşşeyh Esseyyid el-Hâc Ömer Hüdâyî el-Mürüvi (k.s.)
- 2-Seyyidinâ Mevlânâ Eşşeyh Esseyyid Dede Osmân er-Ruhavî (k.s.)
- 3-Seyyidinâ Mevlânâ Eşşeyh Esseyyid Abdurrahmân et-Tâlibânî (k.s.)

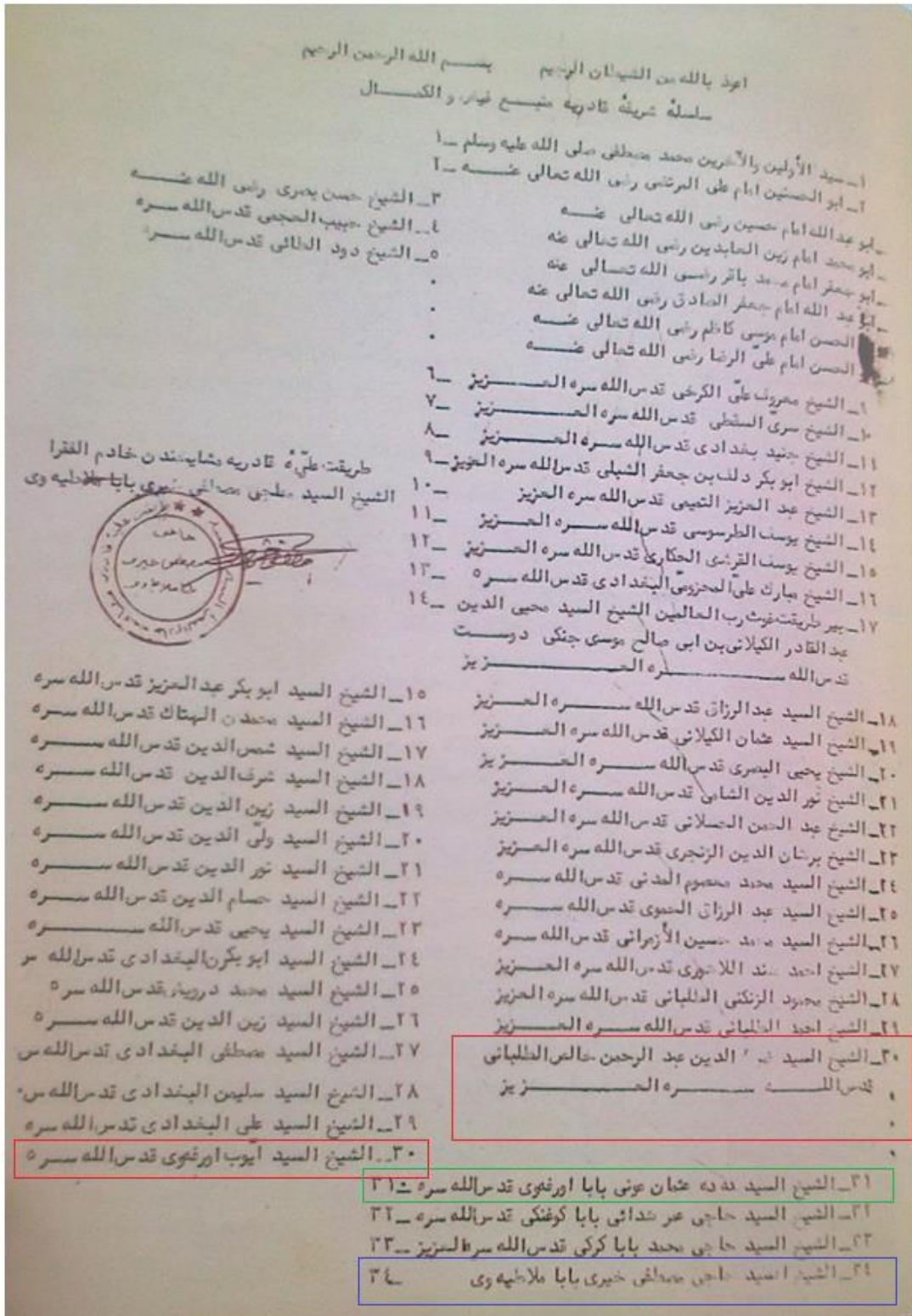
**Ek 8. Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) Halîfelerinden Muharrem Sırrî'nin (k.s.) El Yazısı
İle Silsile-i Şerîfe-i Hâlisiyye'den Abdurrahman Hâlis, Dede Osmân Avnî, Hacı Ömer
Hüdâyî Bölümü (Hilmî, 2007b: 7a-7b-8a).**

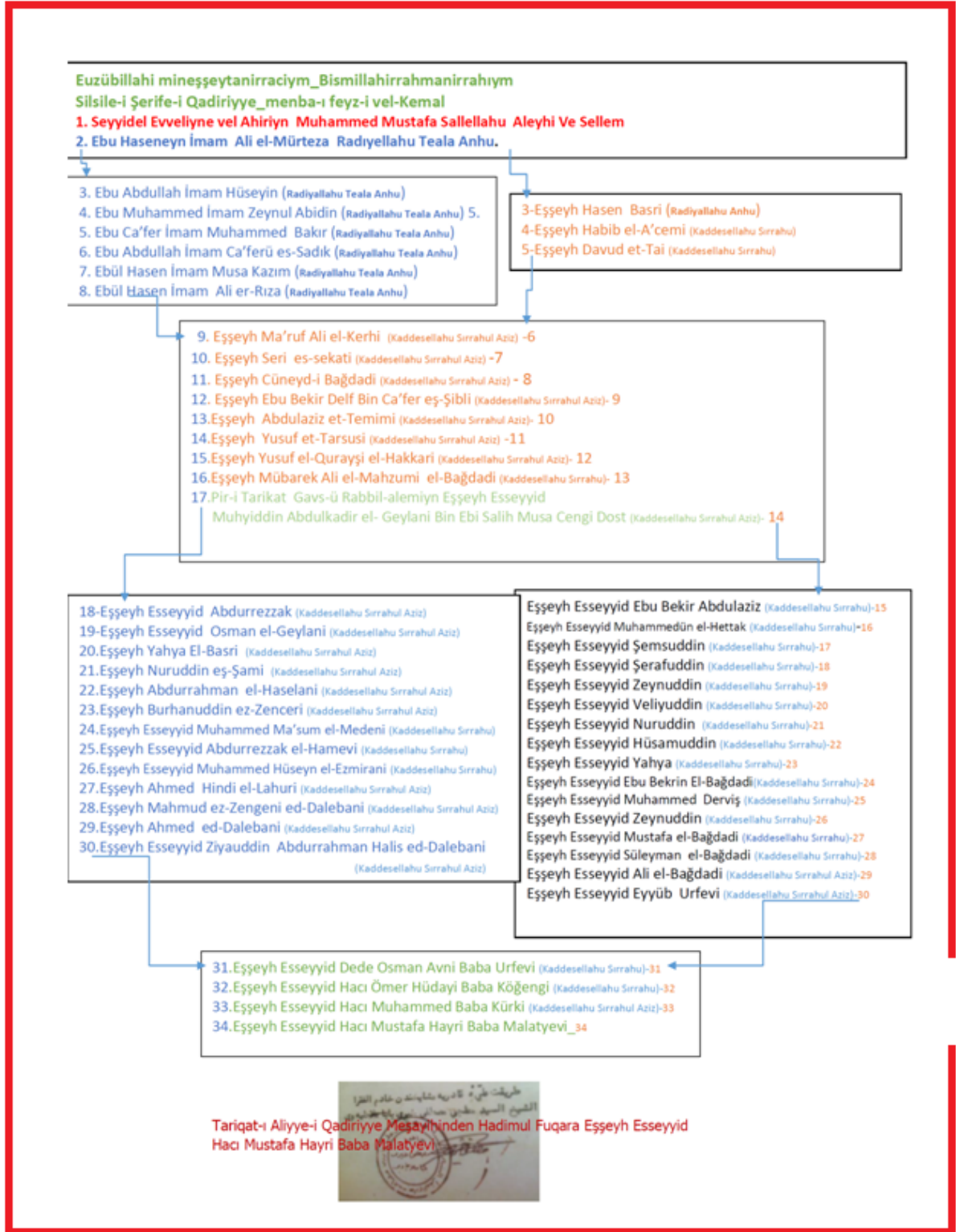
Ek 9. Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin Hâlisiyye Ekolünde Mürşîdî'nin Abdurrahman Hâlis Kerkûkî olduğunu belirten yazma eserden bir bölüm (Hilmî, 2007: 7a-b).

سَعِيدُنَا وَمَوْلَانَا وَمُرْتَدُنَا الشَّيْخُ السَّيِّدُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحَسَنِيُّ قَدَسَ اللَّهُ سَمِيَّهُ	١٠
رُؤْهَانَ الدِّينِ الزَّخَرِيُّ	١١
نُورُ الدِّينِ الشَّامِيُّ	١٢
يَحْيَى الْبَصَرِيُّ	١٣
عُثْمَانُ الْحَيَّاتِيُّ	١٤
عَبْدُ الرَّزَّاقِ حَيَّاتِي	١٥
عَبْدُ الْقَادِرِ كِيَلَانِي	١٦
أَبِي سَعِيدِ الْمُبَارَكِ الْخَزُونِيُّ	١٧
عَلِيُّ الْقُرَشِيِّ الْهَكَارِيُّ	١٨
أَبُو الْفَجَّاحِ الطَّرْسُوسِيُّ	١٩
أَبُو الْفَضْلِ عَبْدِ الْوَاحِدِ التَّمِيمِيُّ	٢٠
أَبُو نُوَيْرٍ الشَّيْبَانِيُّ	٢١
جُنَيْدُ بَغْدَادِي	٢٢
سَيِّدِي السَّقَطِيُّ	٢٣
مَعْرُوفُ كَرْخِي	٢٤
دَاوُدُ الطَّائِنِيُّ	٢٥
حَبِيبُ عَجَمِي	٢٦
حَسَنُ الْبَصَرِيُّ	٢٧

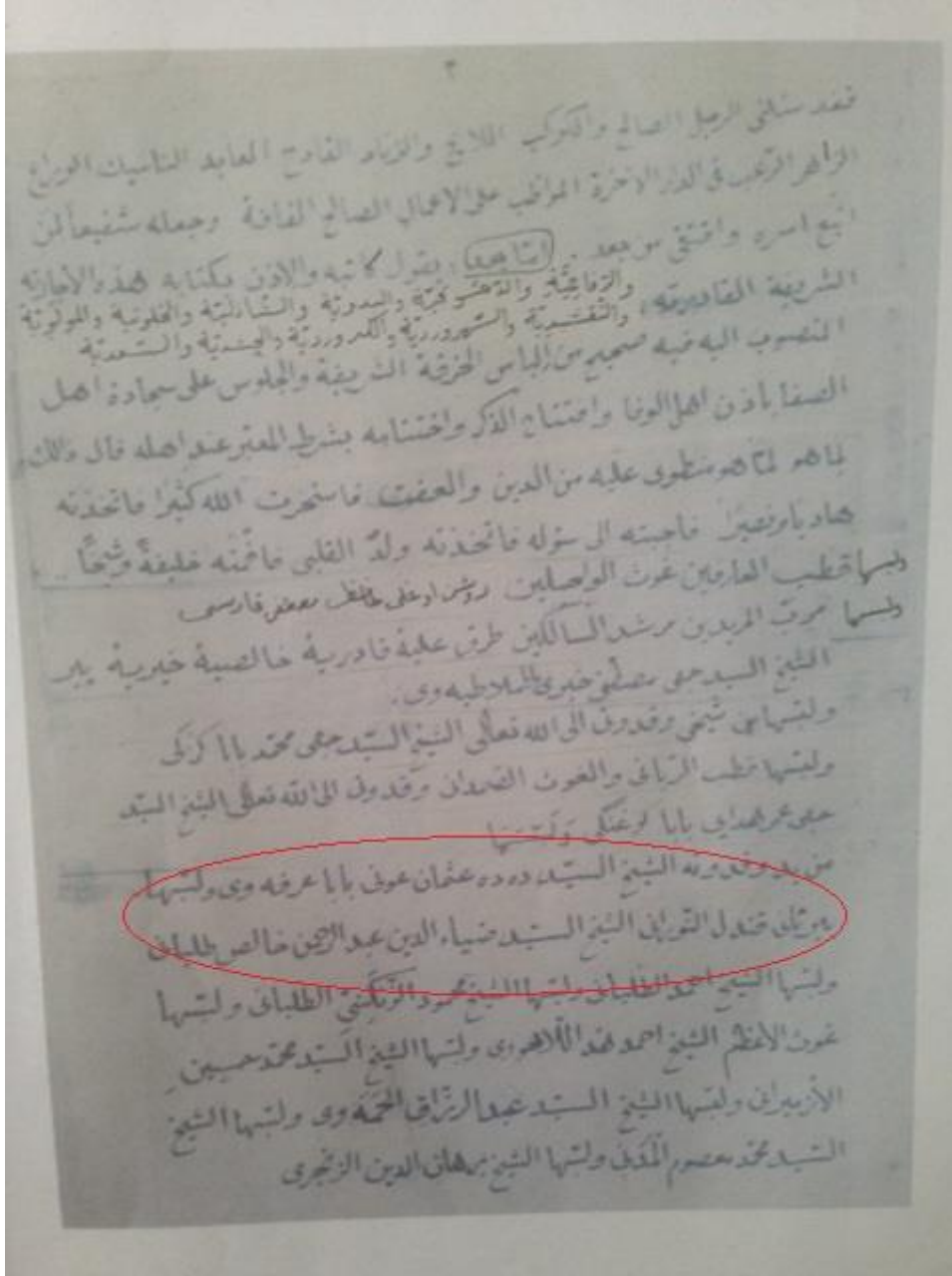
۲۸	اِمَامُ مُحَمَّدٍ مَهْدِيٍّ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ
۲۹	حَسَنُ الْعَسْكَرِيِّ
۳۰	عَلِيٌّ التَّقِيُّ
۳۱	مُحَمَّدُ النَّفِيُّ
۳۲	عَلِيُّ الرِّضَا
۳۳	مُوسَى الْكَاطِمُ
۳۴	جَعْفَرُ الصَّادِقِ
۳۵	مُحَمَّدُ الْبَاقِرِ
۳۶	زَيْنُ الْعَابِدِينَ
۳۷	حُسَيْنُ
۳۸	حَسَنُ
۳۹	عَلِيٌّ
۴۰	حَضْرَتُ مُحَمَّدٍ مُصْطَفَى صَلَّي اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ
۱	حَضْرَتِ شَيْخِ طَرِيقِ عَلَيْهِ نَقْشُ سُنْدِهِ دَهْ كِي سُلْسِلَهٗ شَرِيفَهٗ لَرَبِّ اَوْ تَوَزَّوْجِ وَاَسْطَهٗ حَضْرَتِ فَرْكَاشَانِ اَكْمَلِ التَّحِيَّاتِ اَقْدَمَرِهٖ شَعْلَانِ
۲	بَيْدِنَا وَمَوْلَانَا وَمُرْشِدُنَا الشَّيْخُ السَّيِّدُ الْحَلِجُ عَمْرُهْدَانِي الْمُرُويُّ فَقَدَّرَ اللهُ لَهُ
۳	عَمْرُ رَوَّحَانِي
۳	خَاتَمُ مُحَمَّدٍ وَهَمِّي اَرْزِيحَانِي

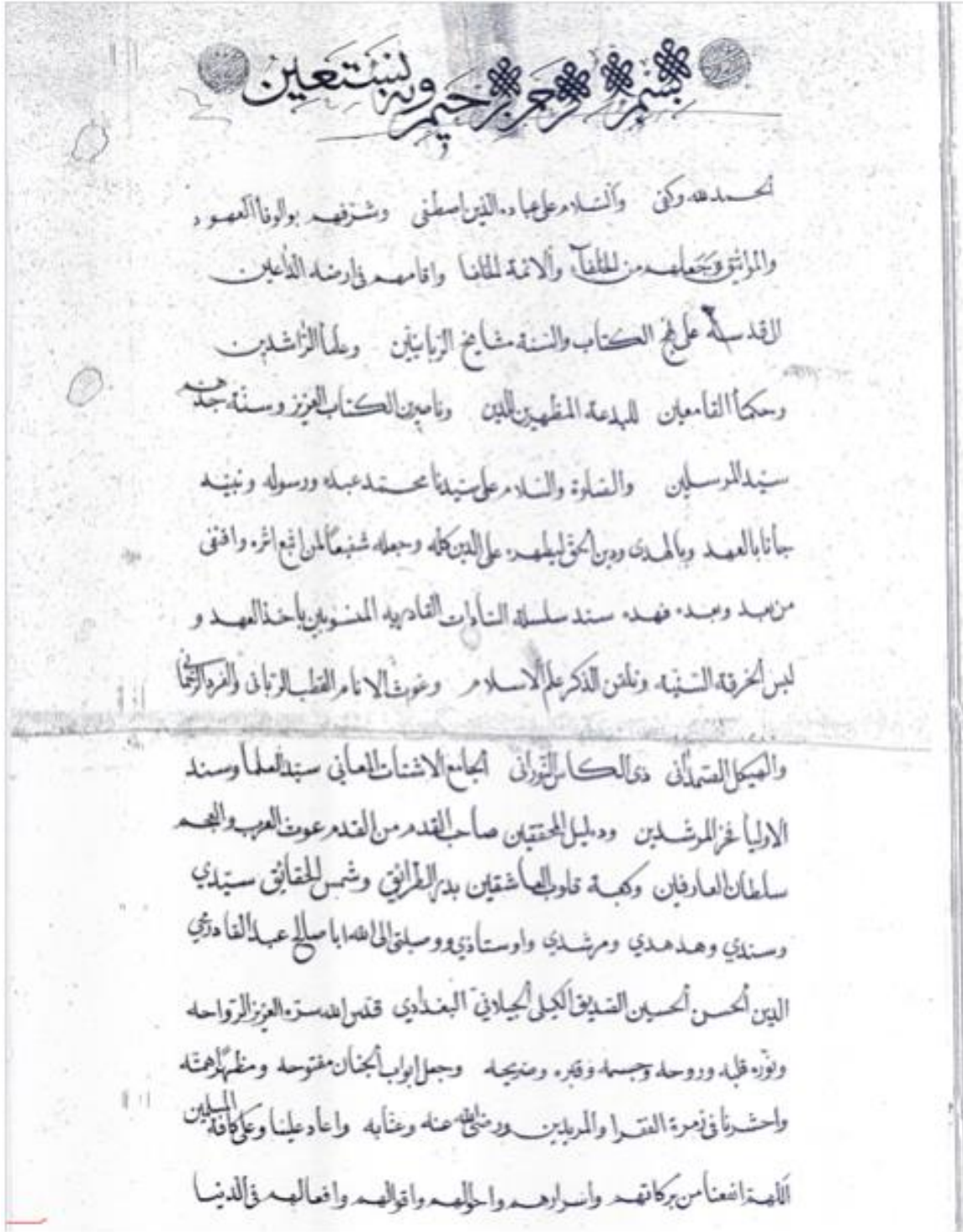
Ek 10. Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin Hâlisiyye Ekolünde Mürşîdî'nin Abdurrahman Hâlis Kerkûkî, diğer bir ekolde Eyyûb Urfevî olduğunu belirten Elyazması Bir Silsilenâme (Ögüt, M. H. (2016). *Hacı Mustafa Hayri Baba*. İstanbul: Mega Basım Yayın.).

Ek 11. Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin Hâlisiyye Ekolünde Mürşîdi'nin Abdurrahman Hâlis Kerkûkî, diğer bir ekolde Eyyüb Urfevî olduğunu belirten Elyazması Silsilenâmenin Sadeleştirilmiş Hâli (Ömer Necâti Arşivinden).

Ek 12. Dede Osman Avnî Rûhâvî'nin Hâlisiyye Ekolünde Mürşîdî'nin Abdurrahman Hâlis Kerkûkî Olduğunu Gösteren Bir İcâzetnâme (İsa Çelik Arşivinden).

Ek 13. Dede Efendi'nin (k.s.) Muhammed Ezherî'den (k.s.) Aldığı İcâzet ve Silsile-i Şerîfe (Öksüzöğlü O. (2015). *Şanlıurfa Dergâh Câmii'nde Yapılan Tarikat Usûlleri ve Müzikal Analizleri*, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniv.198-202).

والأخوة آمين من طريق فقر الروي وخادم الفقري شيخ سجاد القادريه في حماه لازل
قطره عامر بوجوده وحماه في النسب الطاهر والحكم الظاهر الذي انشبت قال جدي الشيخ
عبد القادر السبند الشيخ الحاج محمد الازهي ابن المرحوم المغفور المبرور الشيخ
عمر بن المرحوم المبرور مربي الفقراء والمساكين قبله الطالبين الشيخ بنين ابن المرحوم المبرور الشيخ
عبد الرزاق ابن السيد الشريف الشيخ شرف الدين ابن الشيخ احمد ابن الشيخ علي الهاشمي
ابن الشيخ شهاب الدين القاسم ابن الشيخ عيسى الدين عيسى ابن الشيخ نور الدين حسين
ابن الشيخ علاء الدين علي ابن الشيخ شمس الدين محمد ابن الشيخ سيف الدين محمد
ابن الشيخ ظهير الدين احمد ابن الشيخ ابا النضر محمد ابن الشيخ فخر الدين الفاضل ابن الشيخ
ابن عبد الرزاق ابن الشيخ الامام العالم العامل المحقق المذنب المسلك المريد القادر
بالله تعالى الشيخ عبد القادر الجيلاني قدس الله سره العزير ونوره من ربه الشريف من كمال الدنيا
وفي الآخرة قال سيدنا ومولينا المولى عليه اذناه نوله الله تعالى ما يرجاه ويتبعنا في دنياه
وموليا واخره لبست هذه المرقه الشريفه القادره المباركه من يد شيخه وقد وفي اخي
المرحوم المبرور السيد الشيخ الحاج علي الجبلي وهو ليس بها من يد شيخه وقد وفيه ووالده

المرحوم المبرور الشيخ عمر وهو ليس بها من يد شيخه وقد وفيه واخيه المرحوم المبرور
الشيخ محمد الحسن وهو ليس بها من يد شيخه ووالده المرحوم المبرور

الشيخ ليس وهوليسها من يد شيخه وقد رثه الشيخ على وهوليسها من يد
 شيخه وابن عمه الشيخ ابراهيم وهوليسها من يد شيخه واخيه الشيخ الرزاق
 وهوليسها من يد شيخه ووالده الشيخ شرف الدين وهوليسها من يد شيخه
 وعمه الشيخ جلال الدين وهوليسها من يد شيخه وعمه الشيخ شهاب الدين احمد
 وهوليسها من يد شيخه وشقيقه الشيخ عبدالله وهوليسها من يد شيخه
 وعمه الشيخ شمس الدين ابو الوفا وهوليسها من يد شيخه وشقيقه الشيخ شهاب الدين
 احمد وهوليسها من يد شيخه ووالده الشيخ قاسم وهوليسها من يد شيخه
 وابن عمه الشيخ عبد الباسط وهوليسها من يد شيخه ووالده الشيخ شهاب الدين
 ابا عباس احمد وهوليسها من يد شيخه ووالده الشيخ بدر الدين الحسن وهو
 لبسها من يد شيخه ووالده الشيخ علاء الدين طه وهوليسها من يد شيخه ووالده
 شرف الدين يحيى وهوليسها من يد شيخه ووالده الشيخ شهاب الدين احمد
 وهوليسها من يد شيخه ووالده قاضي القضاة عماد الدين ابو صالح نصر وهوليسها من يد شيخه
 ووالده تاج الملوك والدين لما قد جلال الدين ابي بكر عبد الرزاق وهوليسها من يد شيخه
 ووالده ومربيته ومرشده ومسلكه سيدنا ومولانا على السنة والدين عبد القادر
 الجيلاني وهوليسها من يد شيخه قاضي القضاة ابي سعيد ابن المبارك بن علي الخزازي
 البغدادي وقال شيخ عبد القادر المذكور ابي سعيد الخزازي وقال الانقليس بن
 خرقه والدين منك خرقه يتذكر كل منابا الاخر وهوليسها من يد شيخه ابي الفرج الحارثي
 علي بن محمد بن يوسف القرشي المكارمي وهوليسها من يد شيخه ابي الفرج الحارثي

وهوليسها من يد شيخه ابو الفضل عبد الرحمن بن عبد العزيز التميمي وهوليسها من يد شيخه ابو بكر
ابن دلف الشبلي وهوليسها من يد شيخه سيدنا ابي القاسم الجيني البغدادي وهوليسها
من يد شيخه سدي الشافعي وهوليسها من يد شيخه معروف الكرخي وهوليسها من يد شيخه
داود الطائي اللخمي وهوليسها من يد شيخه حبيب العجي وهوليسها من يد شيخه سيد
الانبياء حسن الميمني وهوليسها من يد المؤمنين علي بن ابي طالب كرم الله وجهه وهوليسها
العام عن النبي صلى الله عليه وسلم ونادى به يا دبا لا من الوحي لما وس الملائكة جبرائيل
عليه السلام عن اسرافيل عليه السلام وهو عن رب العالمين واحمد وحده والله
على كل لاني عبده وعلى الله وصحبه وسلم تسليما دائما وقد اخذ مني الولد الصالح الزناد
القاص المفضل علي مولاه المفضل من سوك الولد الناب السيد الشيخ عثمان بن الشيخ
عنه ما يدل ابن الشيخ ابو الزناد في قد اجزته وخلفته بهذه الطريقة القادرية
وليس خرفة السنية وتلقن مني الذكر الشريف المعهود وارجع على اهل الطريقة الى المعهود
وانظم في سلك عقدهم الى فروع الجيد وانفق من عرفة كرمه اليد وانسب في ذلك
البهم وصار امره في الطريق عليهم حيث اندج في سلكه نظمهم البديع البديع
وسلك في طريقهم الرفيع من المولى الهما وشمل السادة القادرية وبدرها التمام
درة عقد الشبادة القادرية وسبل السعادة الهاشمية بحر اللطائف الربانية وحبره والمقال
الشدائيد الغارفة من بحار الهامر حبه الفائقة وما هله الزائفة ذي الحسب الذي يضي
في سما الاحتيا والشب الذي عند ذكره لم تذكر الا نسب ستيدي واوستافى وروني
وقبلي وقدوني ذي القدر لانا وسيدنا وهددنا وشيخنا السيد الشيخ جعفر
محمد الازمري الميلا القادري ابن المرحوم الشيخ علي بن الشيخ حسن بن الشيخ عبد الرزاق
واحمد وكفي والسلام على عباده الذين اصطفى والصلوة والسلام على سيدنا محمد
محمد المصطفى وعلى الله وصحبه الشرفي وعلى اتباعه واتباعهم واخلفي
وسلم تسليما وعظم تعظيما وخزمتكم بكا دائما ابدا الى يوم الدين واحمد لله

المالكي وصلى الله على جميع الانبياء والمرسلين ونشأ على جميع الايام والاشهر والسنين
 ورحمة الله على جميع العلماء المحققين والعاشقين والصادقين والرهبة والعبادة في سنة الف مائة
 من الكتاب هذه الايام الف الف في لخم مائة الاولى في سنة الف مائة
 اربعين من هجرة النبوة ابتداء شروعه ما رتبته وكثر تكثيراً وزاده شرفاً وعزاً
 على صاحبها افضل الصلوة والتمنيته ابداً دائماً الى يوم الدين **الحمد لله**

هذه ومينة الغضب الرباني والنفوس الشريفة للجامع الاشرف العمان سنيدي وآثر
 الشيخ حضرت غفر الله له الف الف الف الف الف الف الف الف الف الف الف الف الف الف الف الف
 وعلى السليبي من بركاته في الدنيا والآخرة وقد سئل بعض اولاده الوصية فله
 رضي الله عنه يا ولدي اوصيك بالفتوى والشيخ وحفظ حدوده وتعلم العلم واعلم
 يا ولدي ان طريقنا هذا ابني على الكتاب والسنة وسلامة القلب والنفوس اليد
 وبذل النية وكف الجفأ والغيغ عن عذات الاخوان واوصيك يا ولدي بالتقوى
 حفظ حرمات الشيخ حسن المشقة مع الاخوان واعلم يا ولدي ان حقيقة التفرغ
 ان لا تقتصر الى من هو مشكوك في التصوف لا يفرح من الغفلة والقبول واوصيك
 يا ولدي بالانكسار وهو ذنباً رؤيئة اخلق ودم رؤيئة اخلق ولا تشبه في الآخرة
 واسكن اليه في جميع الاحوال واعلم يا ولدي ان افرح لخلق الى الله تعالى وسعته
 خلقاً واحداً عداً لا رعاية السوء من الاثنا الى ما سؤل الله تبارك وتعالى
 واعلم يا ولدي ان التصوف كله جنة فلا تخلطه بشئ من الخلق والعقل هذه وصية
 لك وكل من يسمعها وبرها والعين والمراد بكثرة الله تعالى سعة فوسل الى الله

ان يوفقنا واياك والمسلمين لما نرجوه وبرضاء جرمه النبي صلى الله

عليه وسلم ولا حول ولا قوة الا بالله ولا غفلة ولا

عيب الا باه العلم العظيم وهو حسن ثم الركن ثم

الولي ثم النبوة وصلى الله على سيدنا

محمد وعلى اله وصحبه وسلم

نسألك كثيراً ايها

الرحمن الرحيم

سبحك يا ذا الجلال والإكرام

والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

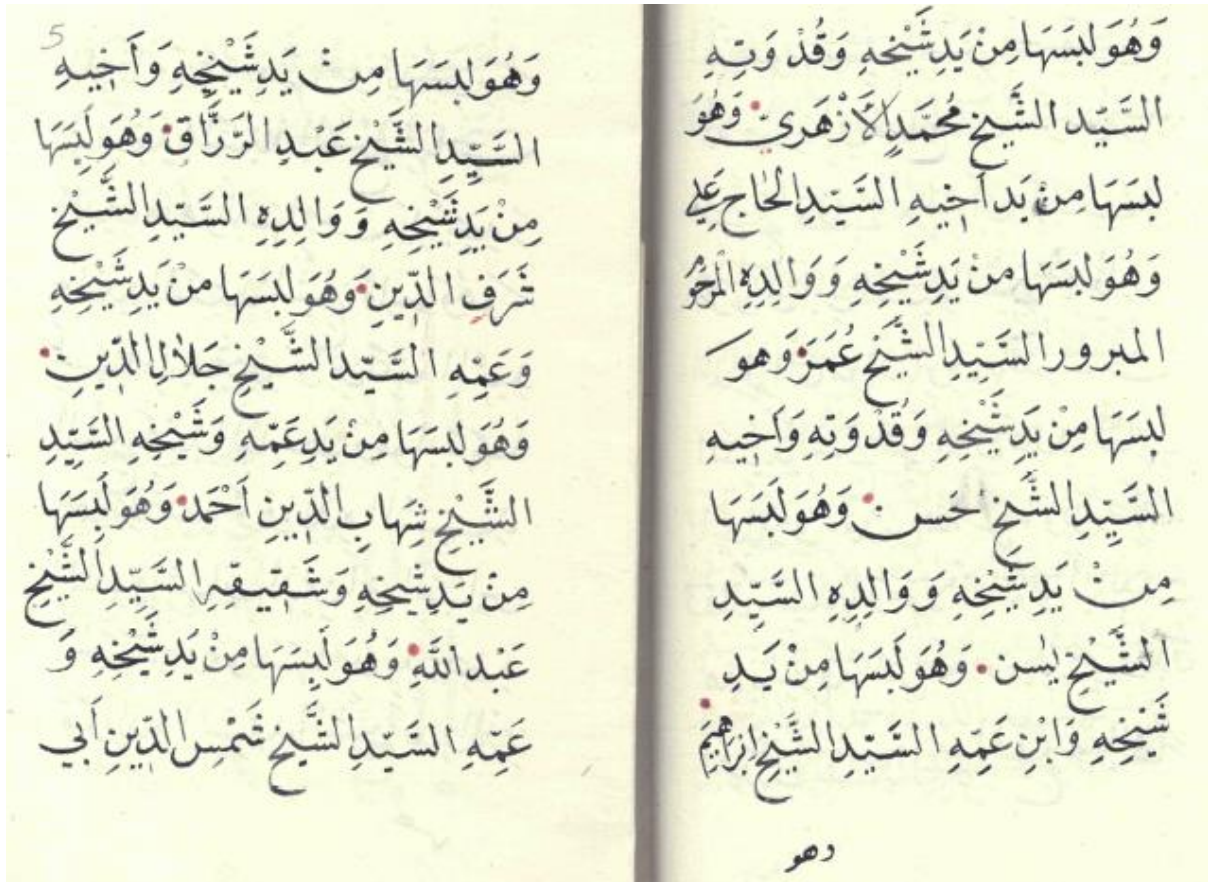
والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

والله اعلم بالصواب

Ek 14. Muhammed Ezherî'nin (k.s.) Silsile-i Şerîfesi (*Senedü Silsileti's-Sâdâtî'l-Kâdirîyye*, 06 Mil Yz A 952).

الْوَفَا . وَهُوَ لَبَسَهَا مِنْ يَدِ شَيْخِهِ وَ
 شَقِيقِهِ السَّيِّدِ الشَّيْخِ شَهَابِ
 الدِّينِ . وَهُوَ لَبَسَهَا مِنْ يَدِ شَيْخِهِ وَ
 وَالِدِهِ السَّيِّدِ الشَّيْخِ قَاسِمٍ . وَهُوَ
 لَبَسَهَا مِنْ يَدِ شَيْخِهِ وَأَبْنِ عَمِّهِ السَّيِّدِ
 الشَّيْخِ عَبْدِ الْبَاسِطِ . وَهُوَ لَبَسَهَا
 مِنْ يَدِ شَيْخِهِ وَوَالِدِهِ السَّيِّدِ
 الشَّيْخِ شَهَابِ الدِّينِ أَبِي الْعَبَّاسِ
 أَحْمَدَ . وَهُوَ لَبَسَهَا مِنْ يَدِ شَيْخِهِ
 وَوَالِدِهِ السَّيِّدِ الشَّيْخِ بَدْرِ الدِّينِ
 الْحَمْدُ

الْحَسَنِ . وَهُوَ لَبَسَهَا مِنْ يَدِ
 شَيْخِهِ وَوَالِدِهِ السَّيِّدِ الشَّيْخِ
 عَلَاءِ الدِّينِ عَلِيٍّ . وَهُوَ لَبَسَهَا
 مِنْ يَدِ شَيْخِهِ وَوَالِدِهِ السَّيِّدِ
 الشَّيْخِ شَرْفِ الدِّينِ يَحْيَى . وَهُوَ
 لَبَسَهَا مِنْ يَدِ شَيْخِهِ وَوَالِدِهِ
 السَّيِّدِ الشَّيْخِ شَهَابِ الدِّينِ أَحْمَدَ . وَ
 هُوَ لَبَسَهَا مِنْ يَدِ شَيْخِهِ وَوَالِدِهِ
 قَاضِي الْقَضَاةِ عَمَادِ الدِّينِ أَبِي
 صَالِحٍ نَصْرٍ . وَهُوَ لَبَسَهَا مِنْ يَدِ

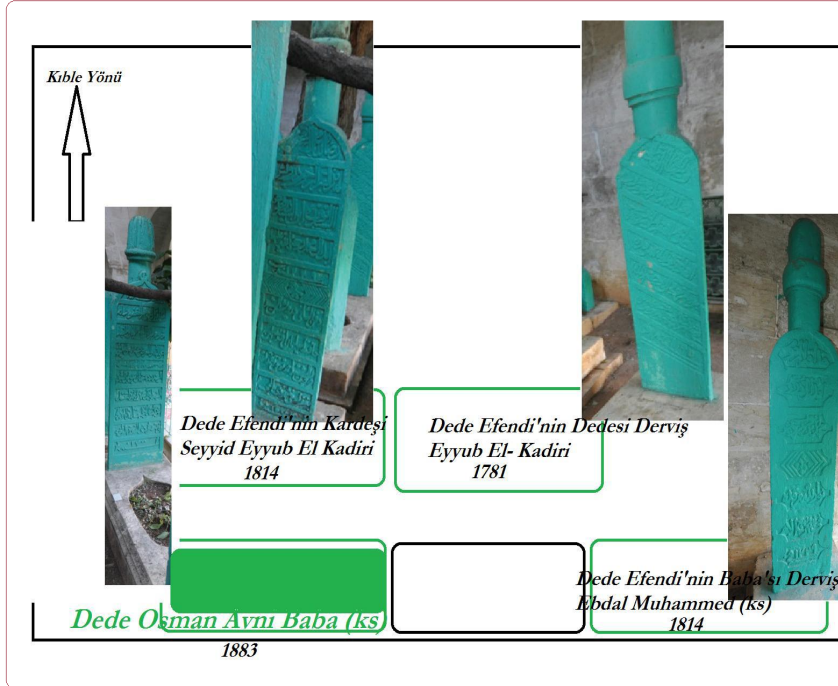
الجيلا في المذكور جاءنا أبو سعيد
 وقال لا بد أن تلبس مني خرقاً
 واللبس منك خرقاً يتبرك كل
 من بالآخر. وهما لبساها عن شيخهما
 في الخرقه أبي الحسن علي ابن محمد
 ابن يوسف القرشي الهكاري
 وهو لبسها من يد شيخه أبي الفرج
 الطرسوسي وهو لبسها من
 يد شيخه أبي الفضل عبد الرحمن
 ابن عبد القرمز التميمي وهو لبسها

شيخه ووالده تاج الملة والدين
 الحافظ لجمال العراق أبي بكر
 عبد الزقاق وهو لبسها من يد
 شيخه ووالده ومربيه ومرشده
 ومسلكه سيدنا ومولانا السيد
 الشيخ عبد القادر الجيلاي
 وهو لبسها من يد شيخه قاضي
 القضاة أبي سعيد ابن المبارك
 ابن علي المخزومي البغدادي
 قال السيد الشيخ عبد القادر

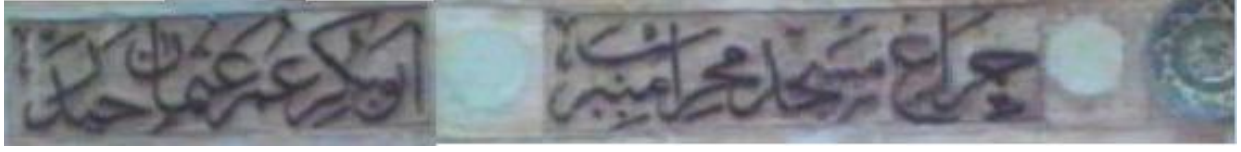
هجد

Ek 16 . Dede Osmân Avnî Baba'nın (k.s.) Kabr-i Şerîfi (Ömer Necâtî Arşivinden).

Ek 17. Târihî Mevlidi Halîl Kabristanı (Ömer Necâtî Arşivinden) .

“Cerağ-ı mescîd u mihrâb u minber
Ebûbekir, Ömer, Osmân u Hayder.”

Ek 18. . Dede Osman Avnî Baba’nın (k.s.) Dergâhı’nın Dış Cephesindeki Kitâbe
(Ömer Necâtî Arşivinden).

Ek 19 . Dede Osman Avnî Baba’nın (k.s.) Keşkölü (Ömer Necâtî Arşivinden).

Ek 20 . Dede Osman Avnî Baba’nın (k.s.) Şamdanlığı (Ömer Necâtî Arşivinden).

Ek 21 . Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Muini (Ömer Necâtî Arşivinden).

Ek 22 . Dergâhda bulunan sancaklardan biri (Ömer Necâtî Arşivinden).

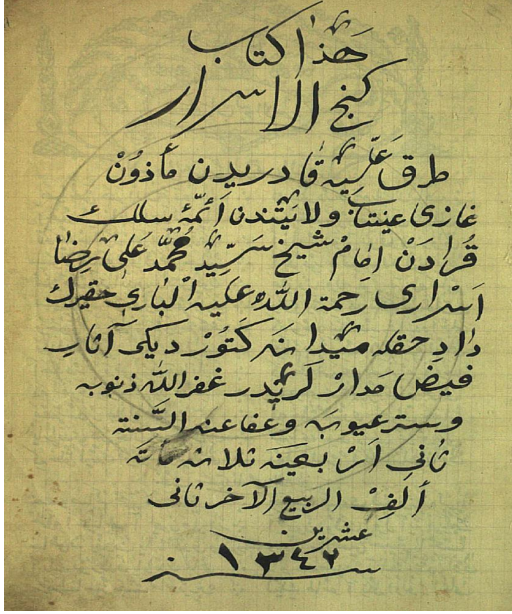
Ek 24 . Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Tesbihleri (*Ömer Necâtî Arşivinden*).

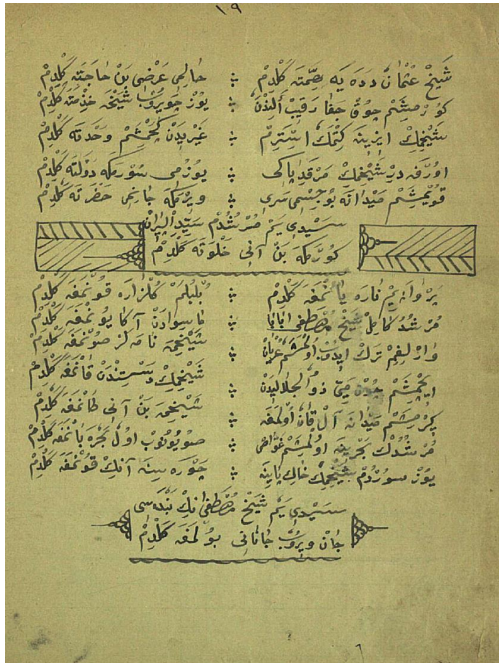
Ek 25 . Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Kûlâhı (*Ömer Necâtî Arşivinden*).

Ek 26 . Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) Tâcı (*Ömer Necâtî Arşivinden*).

Ek 27. Mevlûd-i Seydî Adlı Eserin Müellif Kaydı. (Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Koleksiyonu 7161/1, vr.11a).

Ek 28. Antepli Mustafa Baba'nın (k.s.) Bağlılarından Seyyid Muhammed Ali Rızâ'nın Mevlûd Adlı Eserinde Bulunan *geldim* redifli 2 gazel (Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Koleksiyonu 7161/1, vr. 11b)